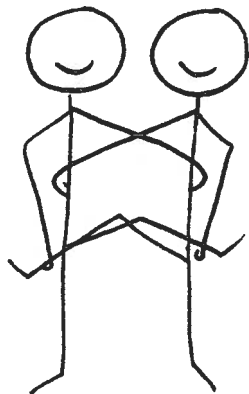


**E. Marlulissat imminnut atasut**

Marluullusi sanileriillusi nikueriarussi immisinnut talissi illuanik eqissaasi. Talissi aappaanik aappassi niua qaninneq saassinnut ki-vissavasi. Qisumerngup tungaanut arpanniaritsi tassanilu inissinnik paarlaallusi.

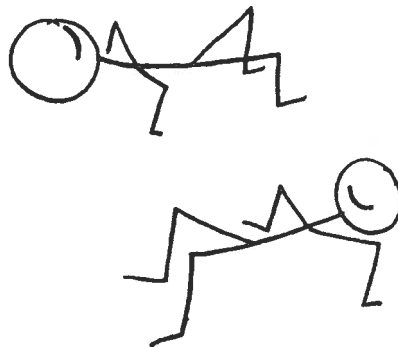
2) Aallertussanik tulliuuttoq peqquttut ar-palluni puussiamit suliasmik aallissaaq.



**E. Siamesiske tvillinger**

Stil jer ved siden af hinanden. Hold hinanden om livet med én arm, mens I med den anden løfter makkerens ene ben op foran jer og holder godt fast. Løb til pinden. Byt plads, inden I løber tilbage.

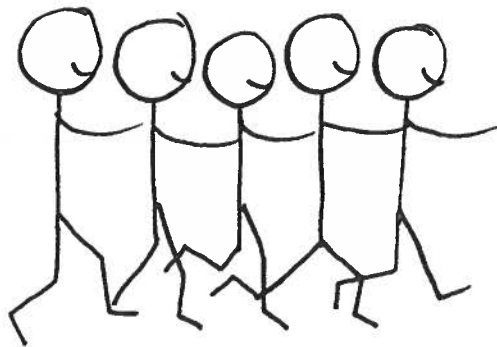
2) Næste i rækken skal hente opgave fra posen ved at løbe som en krabbe.



**F. Quperluk**

Iligit tamarmik siuleriillutik talitik siulimik tuinut ilillugit arpaqatigiissapput. Qisumerngup eqqaani inissinnik paarlaagitsi.

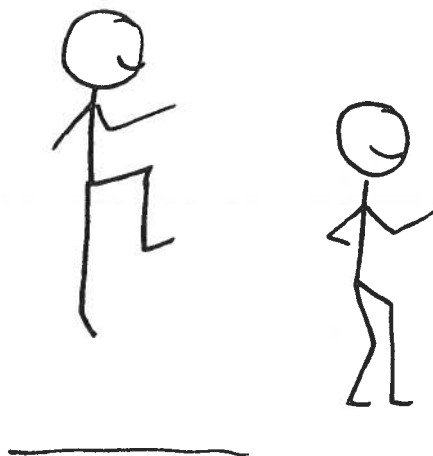
2) Aallertussaq tulliuuttoq pissigarluni ar-passaaq.



**F. Larve**

Hele gruppen løber i takt med hænderne på den foranståendes skulder. Skift plads ved pinden.

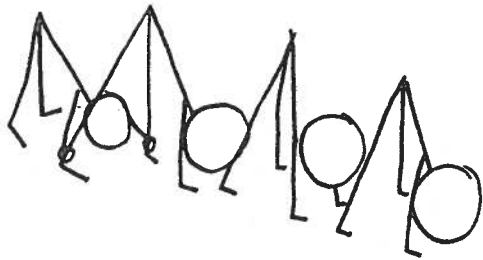
2) Næste i rækken skal hente opgave fra posen ved gadedrengeløb.



### G. Kiliffak

Iligiit tamarmik siuleriillutik niuinnik tali-minnillu pisussapput qisumerngup tungaanut uterlugulu. Siulerisag singernerisigut tasior-neqarsinnaavoq.

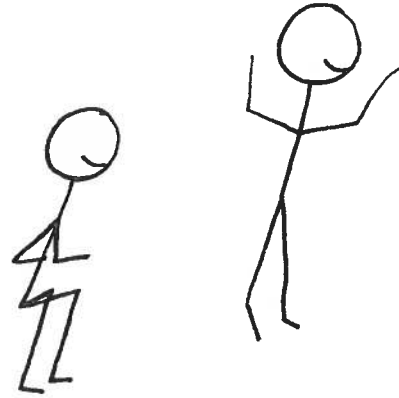
2) Aallertussap tulliuuttup pissittaqattaarluni puussiamit suliasaq aassavaa.



### G. Mammut

Hele gruppen skal gå på række på arme og ben til pinden og tilbage igen. Hold evt. fast om anklerne på den, der går foran.

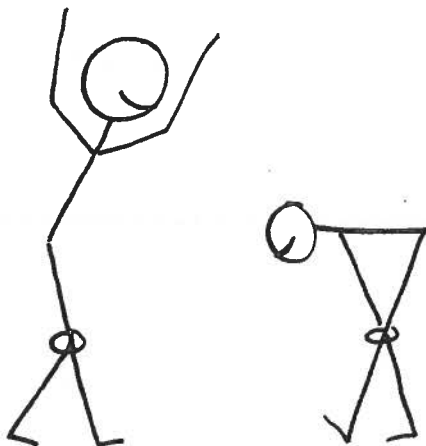
2) Næste i rækken skal hente opgave fra posen ved at hoppe på begge ben.



### H. Qeerlutooq

Nissut seeqqutigut qungaserummik allunaasamilluunniit ataatsimut qileriarlugit qisumerngup tungaanut talitit qummut siaarlugit arpagit. Utileruit talitit aqqarlugit seeqqutit tigummissavatit.

2) Aallertussaq tulliuuttoq elektric-boogierluni ingerlassaaq.



### H. Andeløb

Bind benene sammen ved knæene med snor eller halstørklæde. Løb til pinden med strakte arme. På tilbageløbet tager du armene ned og holdet om knæene.

2) Næste i rækken skal hente opgave fra posen ved gå med elektric-boogiebevægelser.



## Pinnguaatit

Pinnguaatit ilaat arpaliulluni akunniffinni suliassatut atorneqarsinnaapput. Amerlanerilli nakkutilliisoqartariaqarmata ataatsimoorluni sukisaarsaatigalugit pinnguaatigineqarsinnaapput.

## Lege

Nogle af legene kan bruges til poster på et orienteringsløb. Men da de fleste af legene kræver "bemanding", er legene gode til fællessamvær.

\*\*\* \*\* \* \*\* \*

### Kukkarnaatuunneq

Atortut:

Kukkarnaat/sukkuaqqat puullit

Aallartinnginnermi suleqatigiit tamarmik immikkut kukkarnaanik aqutaani nerissanik tunineqassapput. Naammassigunik aperineqassapput qassinik puukunik tigmaqarnersut. Igitaqarsimasullu amerlaqa-taannik pointinik ilanngaaffigineqassaput.

### Spis karameller

Materialer:

Karameller/bolcher (indpakkede)

Før løbet starter får alle grupper et antal karameller, som skal spises undervejs. Når løbet er slut, spørges grupperne, om de har beholdt karamelpapiret. Der trækkes 1 point fra for hvert stykke papir, deltagerne har smidt fra sig.



### Nipinik eqqoriaaneq

Atortut: Suulluunnit tigussaasut

Pappialanik eqtiterineq.

Taqussat puussaannik (cellofaninik) eqtiterineq.

Puiaasaaqqat marluk kasuuttarlugit.

Avalequt qisuminerluunniit napillugu.

Inussat seqqortillugit.

Ipilimik kiisineq.

Qisumineq pilattorlugu.

Nipit qassit atuartup eqqorsinnaavai?

### Gætte lyde

Materialer: Diverse genstande

Krølle papir sammen.

Krølle madpapir (cellofan) sammen.

Slå to flasker mod hinanden.

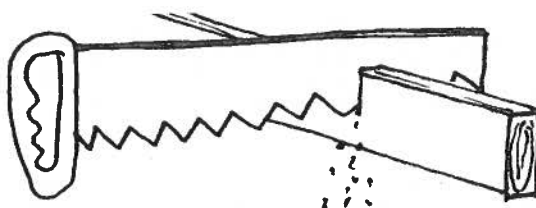
Knække en gren eller et stykke træ.

Knække fingre.

Tage bid af et æble.

Save i træ.

Hvor mange lyde kan eleven gætte?



### Maluginiaaneq

Atortut:

Puussiaaraq sukkuuqqat, naneruut, aalisagaq puussiami pappialamiittoq, ruuaq

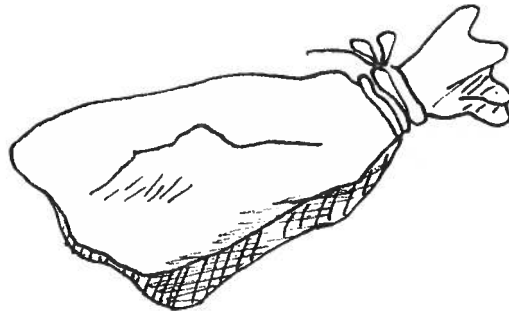
Peqataasut attugartik sunaanersoq maluginiassaavaat. Takusinnaassanngimmassuk sattaaserneqassapput imlt. eqqoriagassat puumut/karsimut toqqorneqassapput.

### Føleleg

Materialer:

En pose bolcher, et stearinlys, en fisk i en papirpose, en roe

Deltagerne skal føle sig frem til, hvad det er for en ting. De må ikke kunne se den. Brug et tørklæde for øjnene, eller en sæk/papkasse til at gemme tingene i.



### Appelsiinat qalipaajarlugit

Atortut:

Appelsiinat

Minuttit marluk killigalugit, appelsiinaq qalipaa kittorarnagu atasuinnarmik qalipaajarlugu.

Naggataatigut peqataasut appelsiinat nerisinnaavaat.

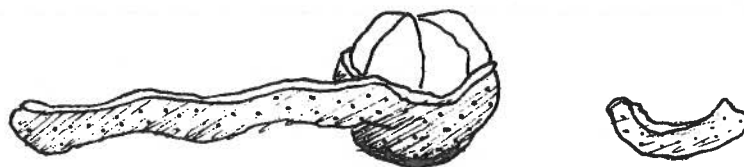
### Skræl appelsiner

Materialer:

En appelsin pr. deltager

Deltagerne skal i løbet af to minutter skrælle en appelsin ud i ét uden at brække skrællen. Hvem kan lave den længste skræl?

Til sidst kan appelsinen spises af deltagerne.



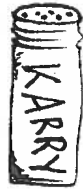
### Tipisiuineq

Atortut:

Immussuaq, sprit, iganerni akuutissat, klorin (imilerlugu), qapuk, tipigissaat, naasut, queruersaat, neqi allallu

Peqataasut sattaaserlutik tipit naasatik eqgoriartassavaat.

Eqqortut pointinnassutaassapput.



### Lugte til noget

Materialer:

Ost, sprit, krydderi, klorin (tilsættes vand), gær, parfume, planter, hostesaft, kød og andet

Deltagerne skal med bind for øjnene lugte sig frem til, hvad det er for en ting.

Der gives point for hvert rigtigt gæt.

### Meqqut ujalussiarlu

Atortut:

Meqqutit, ujalussiaq qiutit

Peqataasut tamarmik sekundilersorneqarlutik sukkaniullutik ujalliissapput. Meqqutit naammangippata tullerriaattoqarsinnaavoq.

### Nål og tråd

Materialer:

Synåle, sytråd, saks

Lad deltagerne træde nålene på tid (sekunder). Er der ikke nåle nok, kan deltagerne skiftes til at bruge samme nål.



### Qattaq arsallu

Atortut:

Qattaq, arsat, qinngut

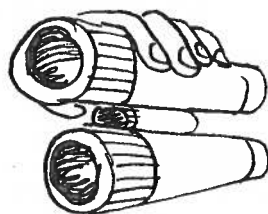
Qinngutit killormut saatillugit qattaq 2 meterisut ungasitsigalugu isigineqassaaq. Taamaaliornikkut arsaq qattamut ikeriarneqassaaq. Peqataasut immikkut tallimariarlutik ikiseriassapput. Ikisineq pointinnassutaassaaq.

### Bold i spand

Materialer:

Spand, bolde, kikkert

Stå på to meters afstand af en spand. Kig på spanden gennem en kikkert, der er vendt "forkert". Prøv at kaste en bold i spanden. Hver deltager får 5 forsøg. Der gives point for hver træffer.



### Eqqaamallaqqinnerit

Atortut:

Soorlu qiuutit, nipinneqqut, ajassaat, ujarak allallu

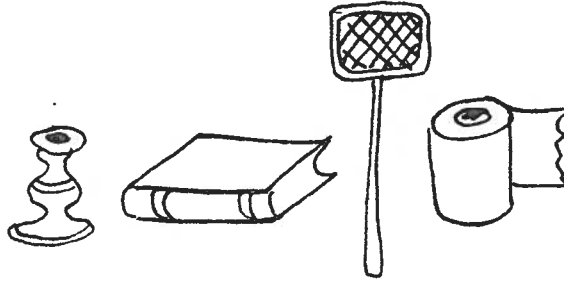
Assigiinngitsualuit 20-25-t natermut ileriarlugit minutti ataaseq isiginnaarneqassapput. Taakku matuneqassapput, minuttillu ataatsip ingerlanerani peqataasut amerlaneqqusaallutik eqqaamasaminnik allattuisapput. Amerlanernik allattuisut ajugaassapput.

### Kimsleg

Materialer:

Fx. saks, lim, gaffel, sten osv

20-25 genstande lægges på jorden. Deltagerne kigger på dem i 1 minut. De dækkes til, og i løbet af 1 minut skriver deltagerne, hvad de kan huske fra bunken. Den gruppe, der har skrevet flest korrekte ting, har vundet.



### Qassiuppat?

Atortut:

Puukoq igalaamineq, kugleeqqat, oqimaalutaat

Marmeladip puukua igalaamineq kugleeqqanik, qassinillu imaqarnersoq eqqoriarneqassalluni.

Aamma qanoq oqimaatsiginersoq eqqoriarneqarsinnaavoq. Pinnguaat ingerlanneqarsinnaavoq atortut allat soorlu qattaq siqqanik imalik atorlugu.

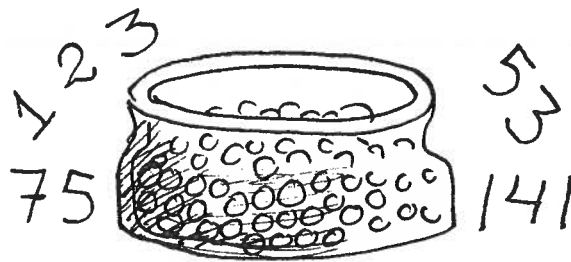
### Gæt antal

Materialer:

Marmeladeglas, glaskugler, vægt

Et marmeladeglas fyldes op med glaskugler, som deltagerne skal gætte antallet af. De kan også gætte vægten.

Legen kan også udføres med andet materiale, fx spand med sten.



### Qattaq nallukattallu

Atortut:

Qattaq, nallukattat

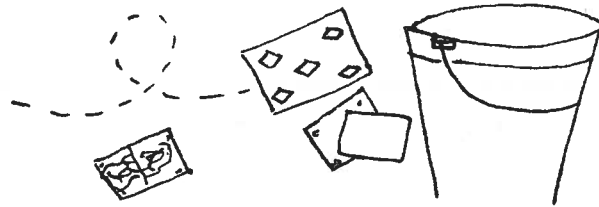
2 meteritut ungasitsigisumiit nallukattat aalajangersimasunik amerlassusillit qattamut ikeriaqattaarneqassapput. Nallukattat ikineqarsimasut pointinnassutaassapput.

### Kort i spand

Materialer:

Spand, et sæt spillekort

Deltagerne skal forsøge at kaste et bestemt antal spillekort i en spand fra 2 meters afstand. Der gives point efter antallet af træffere.



### Pisuujuut?

Atortut:

Pooq annoraamineq, aningaasat

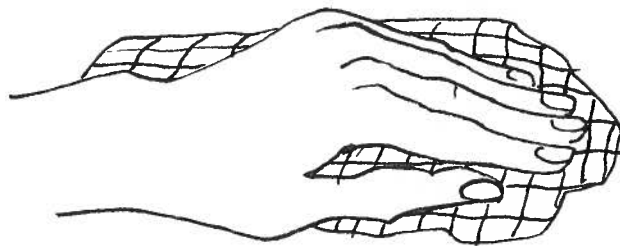
Puumut aningaasat 8-10-t ikineqasapput. Attuallugit suunersut maluginiarneqasapput. Nalingi katinneqasapput. Minutti ataaseq piffissaavoq.

### Hvor rig er du?

Materialer:

Stofpose, mønter

Læg 8-10 mønter i en lille pose syet af stof. Deltagerne føler på dem og sammen-tæller værdien. Der gives 1 minut.



### Nigaliliat kappunniaqattaarlugit

Atortut:

Qisumernit tallimat, allunaanik nigaliliat

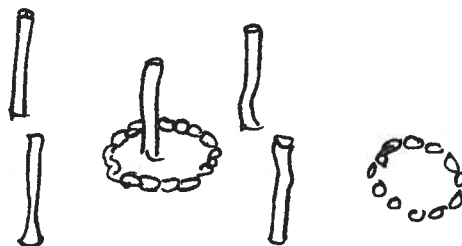
Qisumernit nunamut kapputeriarlugit nigaliliat kappunniaqattaarneqassapput.

### Ringspil

Materialer:

5 pinde, ringe af tov

Fem pinde stikkes i jorden og man prøver at kaste ringene om pindene.



### Qaammatisiutit

Atortut:

Ullorsiutitoqqat kusanartunik assiliartallit

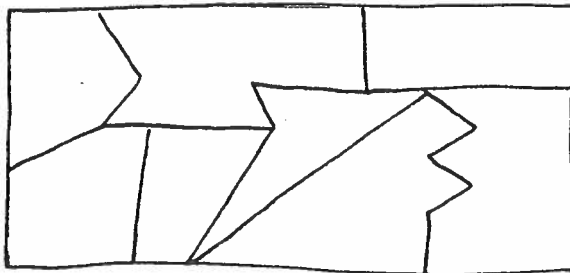
Qaammatisiutit assertaannik pappialamut qeratasuumut nipititsisoqassaaq. Pappiala arfineq pingasunngorlugu aggorneqassaaq. Taakku toqqorneqassapput ujartinneqarlutillu minuttit tallimat qaangiutsinnagit nassaariniarneqassapput.

### Kalendergemmeleg

Materialer:

En gammel kalender med flotte billeder

Kalenderbilleder limes på karton. Kartonen deles i 8 stykker. Stykkerne gemmes og deltagerne skal finde alle stykkerne i løbet af 5 minutter.



### Atisanik paarlaassineq

Atortut:

Sattaatissat

Eqqoriaasussat toqqarneqassapput sattaaserneqassallutillu. Allat atisaminnik paarlaasuipallassapput. Atisat paarlaatat eqqukkat tamarmik pointinnassutaassapput. Eqqoriaasoq kukkuppet tullia pissaaq.

### Bytte tøj

Materialer:

Evt. tørklæder

“Gæterne” vælges og får tørklæde for øjnene eller går ud af rummet. De øvrige deltagere bytter tøj. Der gives point for hvert rigtigt gæt. Fejler “gætteren”, er det den næstes tur.





### Tiitorfik eqqoriarlugu

Atortut:

Qattaq imermik ulikkaartoq, qallut, aningaasat pingasut

Qallut qattap naqqanut ilineqassaaq. Aningaasat pingasut erngup qaani iperarlugit qallummut ikiniarneqassapput. Aningaasat ikisut pointinassutaassapput.

### Ramme krus

Materialer:

Spand med vand, 1 krus, 3 mønter

Læg et tekrus i bunden af en spand fyldt med vand.

Deltagerne skal prøve at smide 3 mønter i koppen ved at slippe dem fra vandoverfladen. Man får point for hver træffer.



### Imertaatilisaartut

Atortut:

Qattaq imermik imalik, literi

Iligiit tamarmik immikkut qattamik imermik uuttoriikkamik imalimmik ingerlassasissapput. Ingerlanerminni qattaq paarlaakaajaallutik tigummissassavaat. Uterunik uuttortassavaat imeq qanoq annertutigisooq userarsimanerlugu.

### Bære spand

Materialer:

Spand med vand, litermål

Hver gruppe får en spand vand med afmålt vandmængde i. Gruppen skal gå en bestemt strækning med vandet. Mens de går, skal deltagerne skiftes til at bære. Ved tilbagekomst måles, hvor meget vand, gruppen har spildt.



### **Kugleeqqat nakkartinneveersaarlugit**

Atortussat:

Puugutaq pappi, kugleeqqat qulit

Peqataasup niaquata qaanut puugutaq ilineqassaaq. Kugleeqqat ataasiakkaarlugit tassunga iliorarneqassapput, nakkartoqaraangat aallaqqaataanit aallarteqqittarluni. 30 sekundit uninngatitsisinnaasoq ajugaasaaq.

### **Pas på glaskuglerne**

Materiale:

Paptallerken, 10 glaskugler

Eleven tager en paptallerken på hovedet. Glaskuglerne lægges på en af gangen. Falder en af, må man starte forfra. Den, der kan holde kuglerne stille i 30 sek. har vundet.



### **Puugutaq eqqoriaqattaarlugu**

Atortussat:

Ikitsisit puukui 8 imlt. 10, puugutaasaq

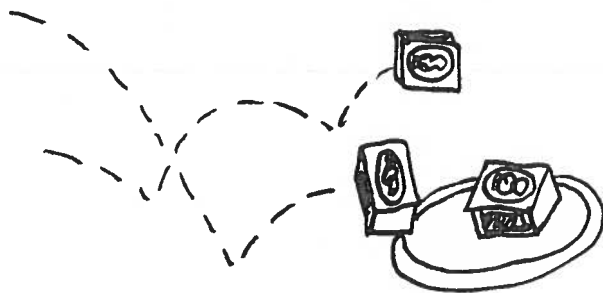
Ikiseriartusaaq puugutamit meterit marlutut ungasitsigisumiit puukunik ikiseriaqattaassaaq. Aamma pappialat eqitikkat ator-neqarsinnaapput. Puugutaasamiiginnartut pointinnassutaassapput.

### **Prøv at ramme tallerkenen**

Materiale:

8 eller 10 tomme tændstikæsker, tallerken

Deltageren stiller sig ca. 2 meter fra tallerkenen og prøver at lægge æskerne på tallerkenen. Sammenkrøllet papir kan også bruges. Der gives point for hver æske/papirkugle, der bliver på tallerkenen.



### Aviiseqqat ingerlallugit

Atortussat:

Aviiseqqat marluk angeqatigiit

Aqutissaq nalunaaqutserneqassaaq.

Aviiseqqat nuuttarlugit kisiisalu tummarfigisarlugit ingerlasoqassaaq.

Apuuteqqaartoq ajugaassaaq.

### Gå på aviser

Materiale:

2 lige store blade/aviser

Markér ruten.

Deltagerne må kun træde på avisen. De skal gå ruten ved at flytte en af aviserne foran sig hele tiden.

Den, der kommer først, har vundet.



### Kinamita sukkulaatitussava?

Atortussat:

Nasaq, qungasequt, aaqqatit immeraatit marluk, ajassaat, savik, sukkulaaq

Nerrivik kaajallallugu issaassaasi. Immeraat tulleriiaarluni 6-erniutigineqassaaq. 6-ertup tuaviinnaq taaneqartut atisat atissavai. Taamaalioreeruni taamaallaat savimik ajassaammillu atortulerluni sukkulaq ammarniassavaa, sukkulaarlu nerisinnalissavaa.

6-eqqittoqaruni siulleq unissaaq paarlaattissappullu.

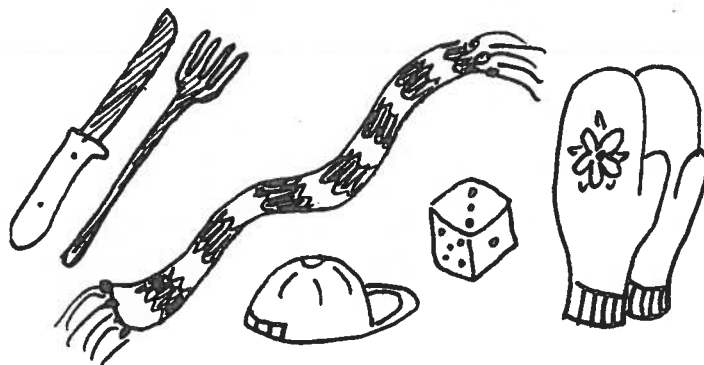
### Hvem vil have chokolade?

Materiale:

Hue, halstørklæde, vanter, to terninger, kniv, gaffel, en plade chokolade

Deltagerne sidder i rundkreds og skiftes til at slå tegningerne (brug evt. en paptallerken som "bord"). Hver gang en deltager slår en sekser, skal han/hun tage alt tøjet på og må derefter gå i gang med at pakke chokoladen ud og spise den, men kun ved hjælp af kniven og gafflen.

Byt, når der slås en sekser af en anden deltager.



### Arsaaqqamik nakkartitsiniunneq

Atortut:

Nerrivik, kridti, nerriviup qaani arsaaraq

Peqataasussat marlunnut avinneqassapput. Nerriviup qeqqani aallartittarfimmik kridtimik nalunaaqutsiisoqassaaq. Peqataasut supoorillutik akeqqamik tungaasigut nerriviup sinaatigut arsaaraq nakkartinniassa-vaat.

Peqataasut talitik tunuminnut ilillugit taluminnik nerriviup sinaa qummut qaanger-naveerssaassavaat akeqqallu inaannut nuussinnaanatik.



### Puste bordtennisbold

Materialer:

Spisebord, kridt, bordtennisbold

Deltagerne deles i to hold. Midt på et spisebord tegnes med kridt et kryds til startsted. Hvert hold skal nu forsøge at puste bolden på gulvet på modstandernes bane-kant.

Deltagerne skal holde hænderne bag ryg og må ikke få hagen op over bordkanten, de må heller ikke gå ind på det andet holds område.

### Qassinngorpa?

Atortut:

Nalunaaqutaq

Nalunaaqutaaqqat tamarmik katersorne-qassapput. Aallartilernermi peqataasut tamarmik tusassavaat qassinngornersoq. Akuttunngitsumik peqataasut qassinngorner-soq aperineqartassapput.

Nakutilliisoq kisimi nalunaaqutaqassaaq. Assigiinngissutaa pointitut naatsorsuutaasaaq katinnerini aallartinnermi pointiusunt ilanngaatisaaq.

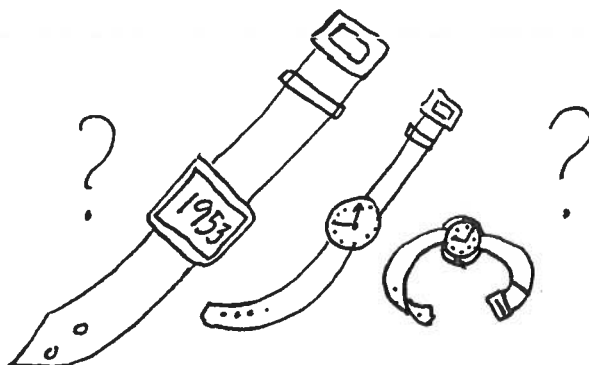
### Hvad er klokken?

Materialer:

1 ur

Alle armbåndsure samles sammen. Ved legens start får alle at vide, hvad klokken er. Med mellemrum spørges deltagerne om, hvad klokken er.

Kun den, der spørger, må have et ur. Forskellen på rigtig og gættet tid regnes ud som point, som trækkes fra startpoint.



### Assigiingissutaa maluginiarlugu

Atortut:

Siorartikkat assigiingitsut 6 imlt. 8 assigiingissutsimikkut malittuinnaat

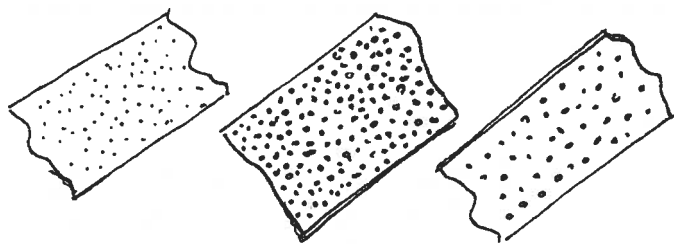
Peqataasut sattaaserlutik siorartikkat mannilakulunneri annertusiartortillugit tullerriarniassavaat.

### Føl forskellen

Materialer:

6 eller 8 forskellige stykker sandpapir med voksende grovhed f.eks. et nummers forskel.

Deltagerne skal med bind for øjnene gætte numrenes rækkefølge.



### Ikkussortakkat

Atortut:

Atuagassianit assigisaannillu assit

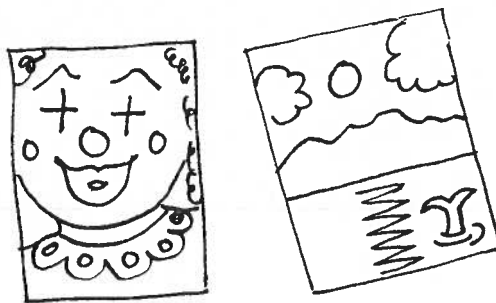
Asseq sunaluunniit 30-nut 40-nulluunniit qiortarlugu aggoriarlugu katitertillugu holdit sukkaniutsinneqassapput. Minuttilersomeqassapput.

### Puslespil

Materialer:

Billeder fra ugeblade el. lign.

Holdene klipper et hvilket som helst billede i 30-40 dele og samler billedet igen om kap. Der tages tid (minutter).



### **Pississaallaqqinnequsaanneq**

Atortut:

Pississaarutit

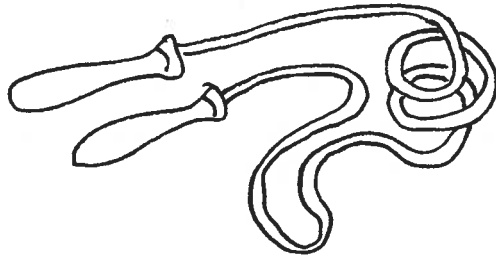
Minutsip ataatsip ingerlanerani pississaar-toqassaaq. Nammineq kisitsissapput. Pissinneri ataatsimut katinneqassapput. 100-t pissinnerit pointimik 1-imik naleqarput.

### **Hoppekongurrence**

Materialer:

Sjippetove

Deltagerne hopper i et minut. Man tæller selv. Alle hop(pene) tælles sammen. 100 hop giver 1 point.



### **Puiaasamut immiussineq**

Atortussat:

Puiaasaq allunaasarlu 2½ meteri inummut ataatsimut

Assak tunummut ilillugu aappaanik allunaasaq puiaasamut immiunniarneqassaaq. Naammasseqqaartoq ajugaassaaq.

### **Put i flaske:**

Materiale:

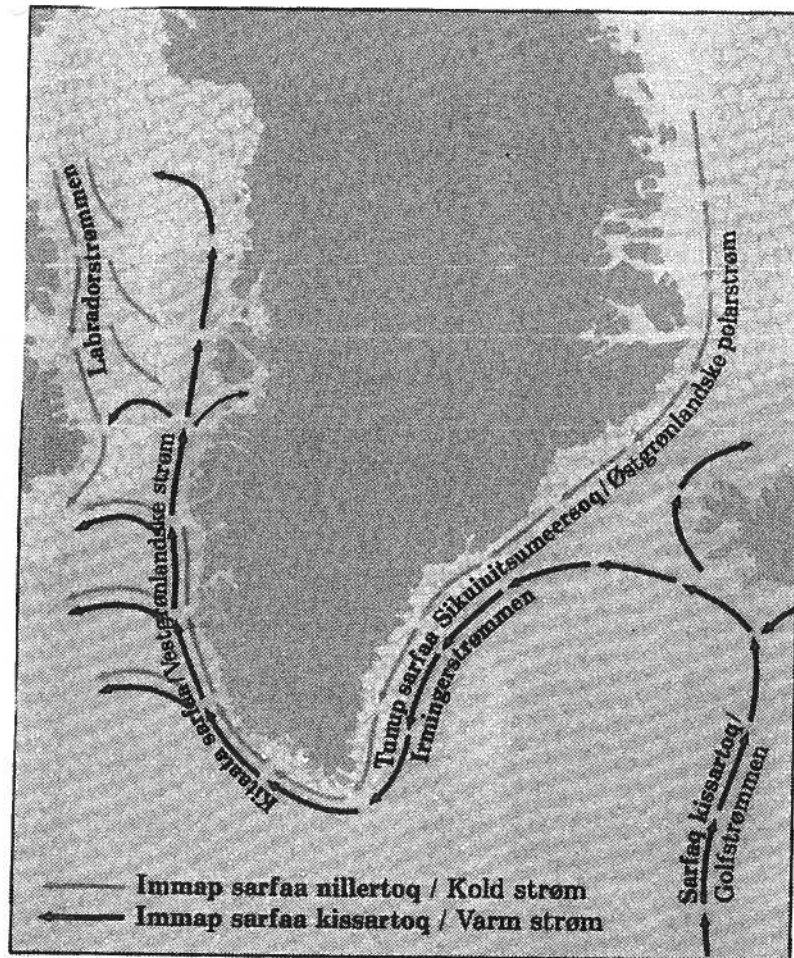
En flaske , 2½m snor til hver person.

Med den ene hånd bag ryggen prøver man at putte snoren i flasken. Den første, det lykkes for, vinder.





## Aalisakkat / Fisk



### Immap sarfai kissassusaatalu allanngorar-nera

*Tunup sarfaa Sikuiitsumeersoq, Polarstrømmen* nillertuuvoq tunu avannaaniit kujammut sinerlugu ingerlaarfeqarpoq.

*Sarfaq kissartog, Irmingerstrømmen* Golfstrømmimit ingerlaqqittuuvoq. Islandip eqqaani Irmingerstrømi Polarstrøमित akuleruppoq.

*Labradorstrømmen* nillertuuvoq Davisstrædet avannaaniit kujammut sinerlugu ingerlasoq.

Immap kissassusaa aalisakkat ineriartorneranut attuumassuteqarluinnarpoq.

### Suffisarfiit

Suffisarfiit Kalaallit Nunaata eqqaaniittut Davisstrædimiipput, tunup sineriaani kiisalu kiitaata sineriaani kangerlunni. Suaat immap qaangajaani sarfaanneqartarput, imlt. immap naqqaniitarput. Suffinerit upernaakkut pisarput, aallisakkallu suuneri apeqqaallutik sineri piffissani allani suffisarput.

### Havstrømme og temperatursvingninger

*Polarstrømmen* er kold og går fra nord mod syd langs Østgrønlands kyst. Ved Kap Farvel drejer den mod nord.

*Irmingerstrømmen* er en udløber af Golfstrømmen. Ved Island slutter Irmingerstrømmen sig til Polarstrømmen.

*Labradorstrømmen* er kold og går i Davisstrædet fra nord mod syd.

Vandets temperatur er meget vigtig for fiskenes udvikling.

### Gydepladser

Gydepladserne ved Grønland findes i Davisstrædet, ved Østgrønlandsk kyst og i fjorde på Grønlands vestkyst. Fiskeæggen flyder nær havets overflade, hvor de driver med strømmen eller er på bunden af havet. Gydningen finder sted i marts, april og maj ellers afhængig af fiskens art.



### Nerisariiaat

Kalaallit Nunaata eqqaaniittoq imaq inuussutissalinnik uumasuaraaqqanik nerisarineqartunik næringssalteqarluarpoq. Immap naasui uumasuaraaqqanik nerisarineqarput. Naasut uumasuaraaqqallu planktoninik taaneqartarput. Naasut uumasuarai immami qorsorpallatsitsisarput.

Peqqut aalisakkallu piaraannit planktonnit nerisarineqartarput. Tamakkulu aalisakkanit, puisinit arfernillu aamma nerisarineqartarput. Aalisakkat, puisit arferillu immami toqugaangamik aattarput planktoninut nerisassianngorlutik.

### Suliassat

Aalisakkamik pissarsigit misissorlugulu.

1. Aalisagaq titartaruk. Aalisakkap sulussugutai, sorlui, isai, masii allallu maluginiakkit. Isaasa inissisimaneri qanoq aalisakkamut sunniuteqarpat? Masiisa puui aatsartikkit. Qanoq qalipaateqarpat? Immamik aqqusaarfigineqaraangamik susarpat? Titartagaq qalipaguk. Aalisakkap qalipaatisinnaasai allat suuppat? Suna tunngaviua?

Aalisakkap suunera: \_\_\_\_\_

### Næringskredsløbet

I havet omkring Grønland findes mange næringssalte, som er næring for ganske små planter i havet. Planterne ædes af små dyr. Disse planter og dyr kaldes plankton. Planteplanktonet giver havet en grønlig farve.

Planktonet ædes af små krebsdyr og fiskeunger. Disse smådyr ædes igen af fisk, sæler og hvaler. Når fisk, sæler og hvaler dør, opløses de i havet, og de kommer til at tjene som føde for plankton

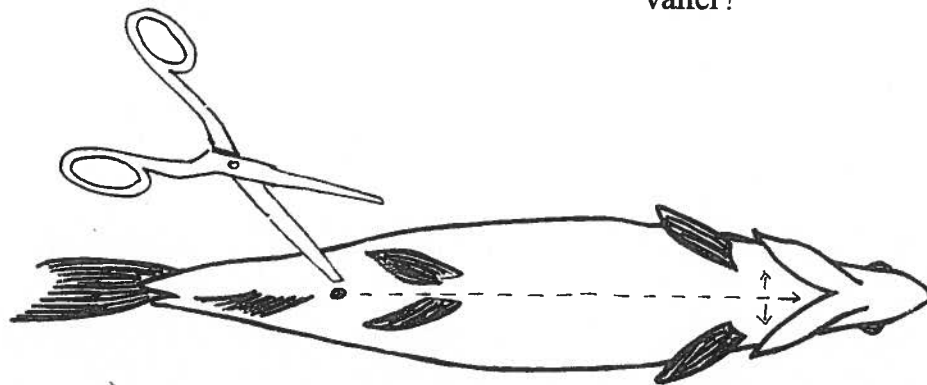
### Arbejdsopgaver

Få fat i en fisk og undersøg den.

1. Tegn fisken. Læg mærke til fiskens finner, næsebor, øjne, gæller m.m. Hvad betyder det, om øjet sidder lavt eller højt på hovedet? Løft gællelågene på fisken. Hvilke farve har gællerne? Hvad sker der, når vandet kommer forbi gællerne? Farv tegningen. Hvilke andre farver kan fisken have? Hvad afhænger det af?

Fiskens art: \_\_\_\_\_

2. Aalisagaq uuttortaruk, atuakkani paasi-niaruk qanoq angissuseqalersinnaanera.
3. Aalisakkat ilaat tallumikkut mequusa-qartarput ujaluusamik. Sumut atortuua? Aalisakkap sumiiffianik qanoq nassuiaa-taava?
4. Aalisakkap isai misissukkit. Aalisakkap sumiiffianik qanoq nassuiaataappat? Isaa mianersortumik aserornaveersaarlugulu peeruk. Titartaruk qalipallugulu. Inuup isaanut sanilliguk.
5. Aalisakkap qarnga misissoruk. Inussavit ilaat qarnganut pulatiguk arriitsumillu anisillugu. Ilummukarnerup anillakkiar-tornerullu assigiinngissuseqarnera malu-giviuk? Aalisakkat uumasorniat kigutaat sumiittarpat? Kiguterpassuit sumut ilua-qutaappat? Aalisakkap qarnga qanoq nerisarneranut nassuiaasuaa?



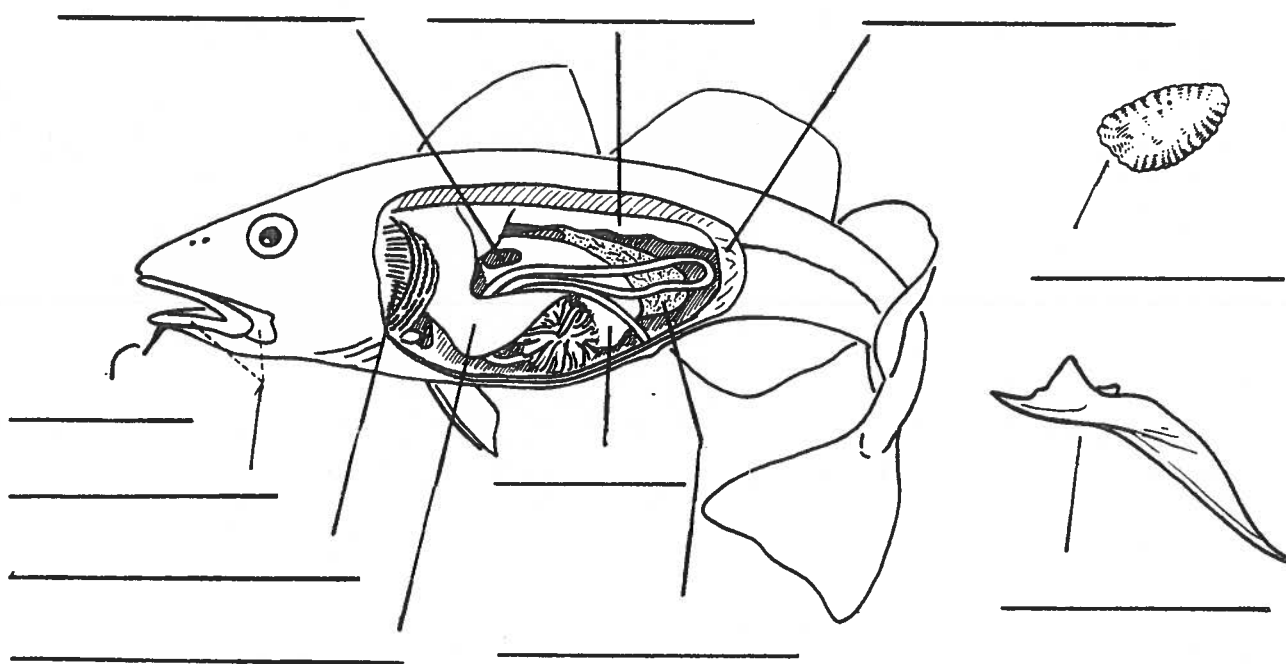
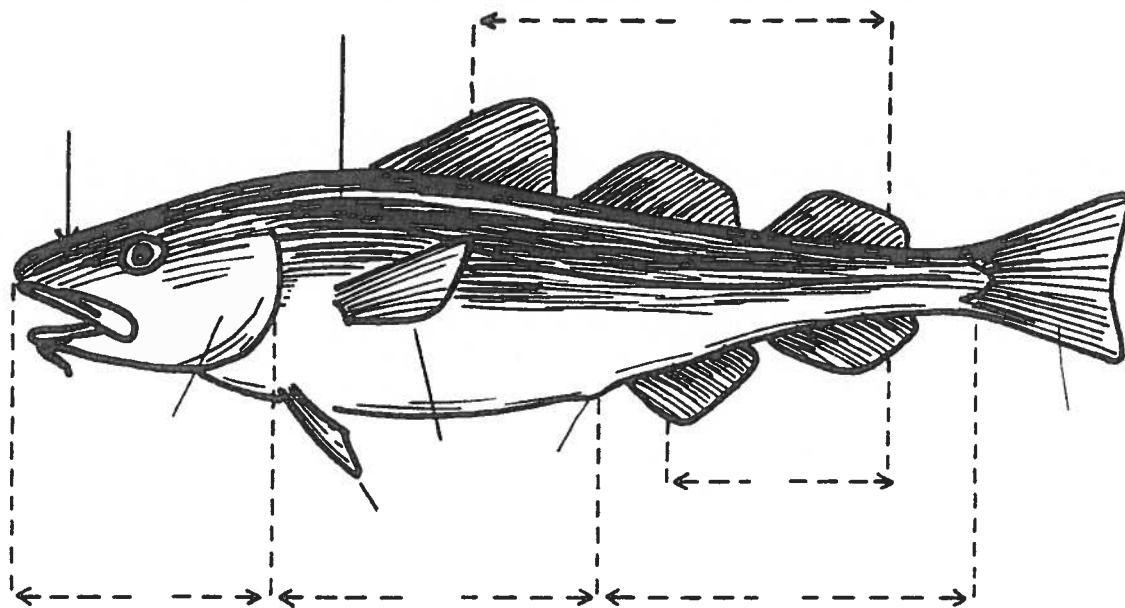
2. Mål fisken og undersøg i litteraturen, hvor stor arten ellers kan blive.
3. Nogle fisk har tråd under hagen. Hvad kan den bruges til? Hvad fortæller den om fiskens opholds-sted?
4. Se på fiskens øjne. Hvad fortæller den om fiskens opholdssted? Prøv forsigtigt at tage et af dem ud. Tegn og farv det. Sammenlign det derefter med et menneskeøje.
5. Se nu på fiskens mund. Stik en finger ind i gabet på fisken og træk den langsomt ud igen. Kunne du mærke forskel på bevægelserne i de to retninger? Hvor sidder rovfi-skenes tænder? Hvilken fordel har fisken af de mange tænder? Hvad fortæller munden om artens spise-vaner?
6. Mianersortumik aalisagaq ammassavat. Aqajarua naniuk. a) Sunik imaqarpa? b) Uumasuaqqat nalunngisatit titartakkit. c) Allanic peqarpa?
7. Aalisagaq arnarluunersoq angusalluuner-sorluunniit paasi-niaruk. Sutigut tamanna paasineqartarpa?
8. Aalisakkap avatangiisiminut sunniutai taakkartukkit. Iluaqutaaneri ajoqutaanerilu taakkit. Inuup aalisagaq sumut atortarpa?
6. Nu skærer I fisken forsigtigt op. Find mavesækken. a) Undersøg hvad der er i den. b) Tegn evt. nogle af dyrene, du finder. c) Er der andre ting?
7. Undersøg om fisken er hun- eller hankøn. Fortæl hvad ser beviser det ene eller andet.
8. Fortæl om fiskens betydning for sine omgivelser. Nævn fordele og ulemper. Hvad bruger mennesket fisken til?

**Taaguutai ikkussukkit**

Alleroq, Aqajaroq, Itia, Masiit, Masiit matuat, Naavini anguut, Nerpik, Niaqua, Paperua, Paperuata anguutai, Paperuata sulussugutai, Puttaqut, Qutuk, Sakiaani anguut, Siunnak, Sorlui, Suaat, Sulussugutai, Sungaq, Talloq, Timitaa naavilu, Tinguk, Titarnera

**Indsæt betegnelse**

Bugfinner, Muskler (Fiskekød), Galdeblære, Gatåbning, Gællelæg, Gæller, Hage, Hale, Halefinne, Hoved, Krop, Lever, Mavesæk, Næsebor, Nøgleben, Rogn, Rygfinner, Side-linie, Svømmeblære, Øreben



## Pujoorivik

Assaalluni ajornanngilluinnartumik pujooriviliortoqarsinnaavoq. Pujooriviup sullua: 50 cm-inik silissusilik, 30-40 cm-inik itissusilik kiisalu sapinngisamik pujoq nillertoqqullugu 2-3 m-it sinnerlugit takissusilik. Ikumatitsivik 70 cm-inik silissuseqassaaq 50 cm-inillu itissuseqarluni. Sullussaq ujaqqanik saattunik iigalersorneqassaaq qilaalerneqarlunilu. Qillertoramernit aamma atorneqarsinnaapput. Sulluliaq ussisooqqulugu issunik ivigartalinnik qallersorneqassaaq.

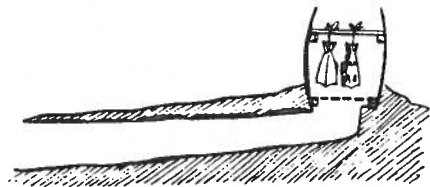
Pujuugassat nivinngaavissaattut nappartaq karsersuarluunnit atorneqarsinnaapput. Naqqa innisaasalerneqassaaq eqaluit nakkarumaartut akorsisussaannik (mianersuaalliornikkut putsup kissarpallaalernerani eqaluk aqilisinneqarluni nakkassagami). Pujooriviup karsertaani qatsissumi qajannaatsunik sannerutsiisoqassaaq. Tassunga eqaluit nivinngarneqarpata puumik (hessian) annoraaminermilluunniit assingusumik karsi qallerneqassaaq.

Pujoorutitut atorneqarsinnaapput paarnaqutit, paarnaqulluit, pallerit, orsuaasat qisuilluunniit allat. Pujoorutissat ikummarluarpata pujoorluameroqqullugit issunik matuneqassapput. Pujoorineq ullunik unnuanillu 2-3-nik sivirususeqassaaq. Pujoorineq iluatsisappat pujoorivik nakkutigiuartariaqarpoq. Pujuukkat inaata matulluarsimanissaat pingaaruteqarlunnarpoq ikumatitap qamittoorneratigut imlt. pujueruttoornikkut aalisakkat quperlussapallassinnaammata.

## Røgeri

Grav først røgkanal ca. 50 cm bred og ca. 30-40 cm dyb. Ved ildstedet må den dog være ca. 70 cm bred og ca. 50 cm dyb. Læg flade sten langs kanten og over kanalen. Blikplader kan også bruges. Dæk godt til med græstørv, så kanalen bliver tæt. Da røg skal være kold som muligt, må røgkanalen ikke være under 2-3 m lang.

Som rygekasse bruges en tønde eller en stor kasse. Der anbringes en rist i bunden af kassen til at opfange fisk, som eventuelt falder ned (hvis røgen i et upåagtet øjeblik bliver for varm, mørnes fisken). En solid stok anbringes i den øverste del af rygekassen; her hænges fiskene, og rygekassen dækkes med et stykke hessian eller lignende.

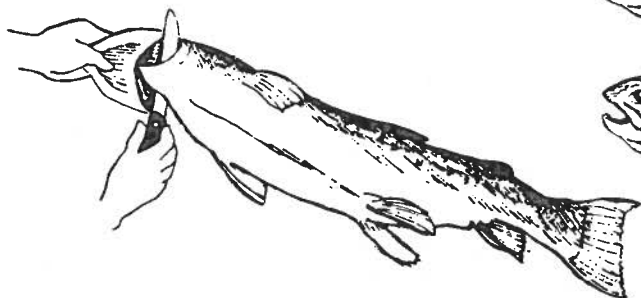


Som brændsel kan anvendes lyng, grene af enebærbusk, dværgbirk eller andet træ. Når der er ild i brændslet, dækkes det straks med græstørv, så der udvikles røg. Rygningen tager 2-3 døgn. For at rygningen kan blive vellykket, kræver den stadig tilsyn. Det er vigtigt, at rygekassen er omhyggeligt tildækket, da der ellers let vil gå spyfluer i fisken, hvis ilden skulle gå ud, så rygningen standser.

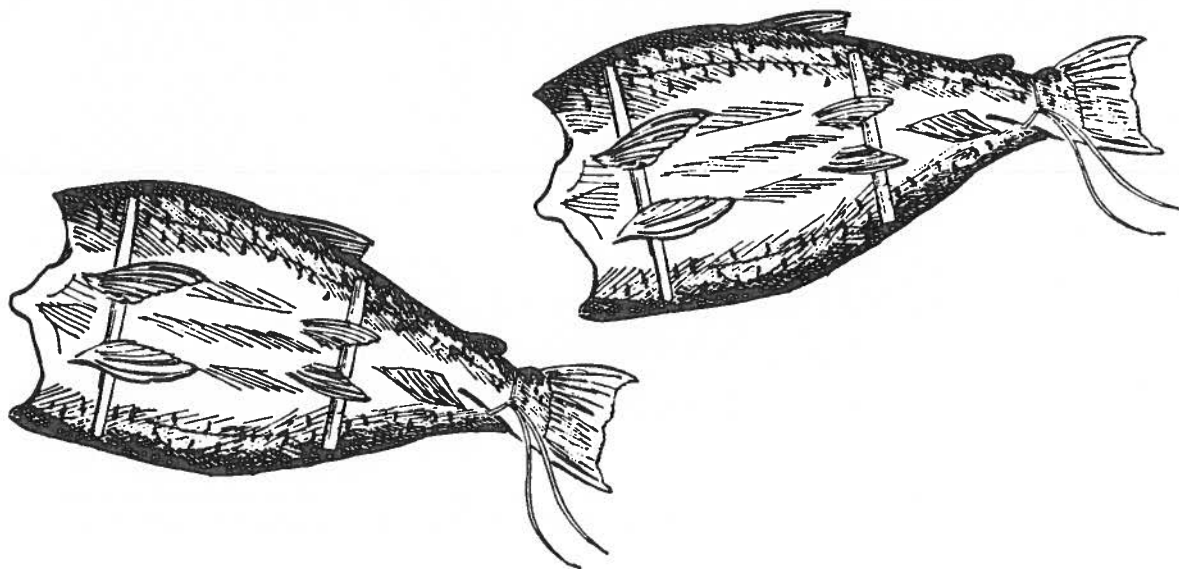


## Eqalunnik pujoorineq

Eqaluk imermi errortorluariarlugu nia-  
queruk. Qatigaani qimerlui atuarlugit aalisa-  
gaq tisajuk. Erlaveeruk inalugai - pingaartu-  
mik sungaa - alinnaveersaarlugit. Eqaluk aa-  
viaajariarlugu errortoqqinneqassaaq; børstit  
qituttunnguit atorneqarsinnaapput imlt. eqa-  
luk isugutattumik allarterluarneqassaaq. Pa-  
perua minillugu savimmik pilallugu qimerlua  
peeruk (eqaluit mikisut naamikkut ammarne-  
qassapput qimerlui peernagit). Eqallut tarat-  
sunik nakkalataarneqassapput unnuarlu naal-  
lugu (nal.ak. 10-12) nillertumiitinneqassallu-  
tik.

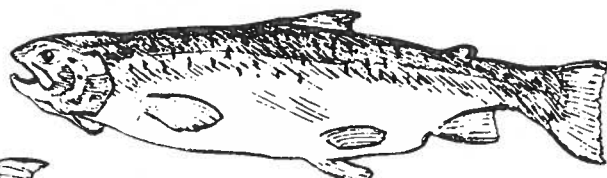
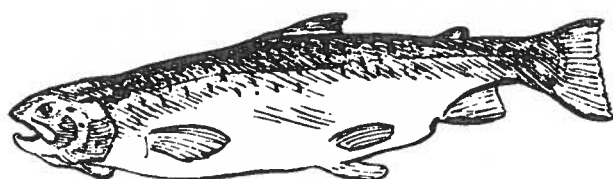


Amiata sinaani sisamanik mikisunngua-  
nik putusisoqassaaq. Qisunnik amitsukujuu-  
nik saligaatsunillu eqaluk qerattaqquseriarlu-  
gu (sanneruseriarlugu) paperuatigut qileruser-  
neqassaaq. Tassa eqaluk pujoorivimmi nivin-  
garneqarnissaanut piareerneqarluinnarpoq.



## Rygning af fjeldørred

Vask fisken i rigeligt vand og skær  
hovedet af den. Skær fisken op i ryggen  
langs benet, fjern indvoldene uden at  
skære hul på tarme eller galdeblære og tør  
fisken godt med et fugtigt klæde. Stik en  
kniv ind under rygbenet, skær det fra kø-  
det og fjern rygbenet undtagen det neder-  
ste stykke i halen (små fjeldørreder åbnes  
i bugen, rygbenet fjernes ikke, i øvrigt  
som store fisk). Drys fisken let med salt  
og stil den koldt natten over, 10-12 timer.



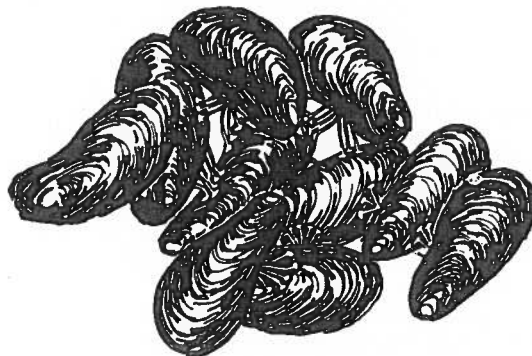
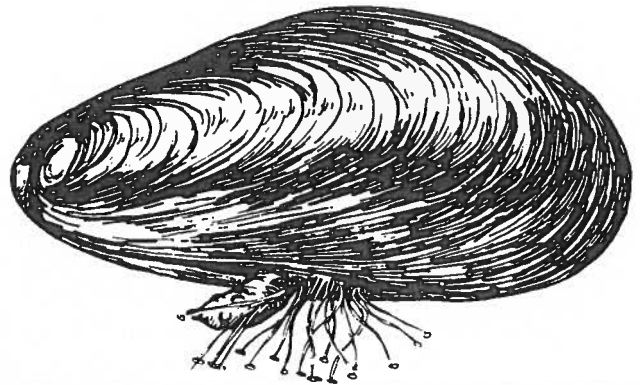
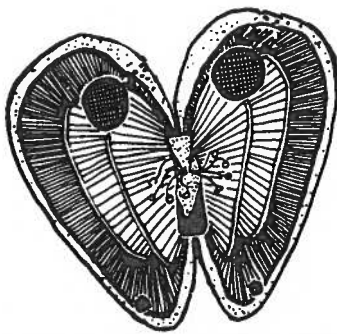
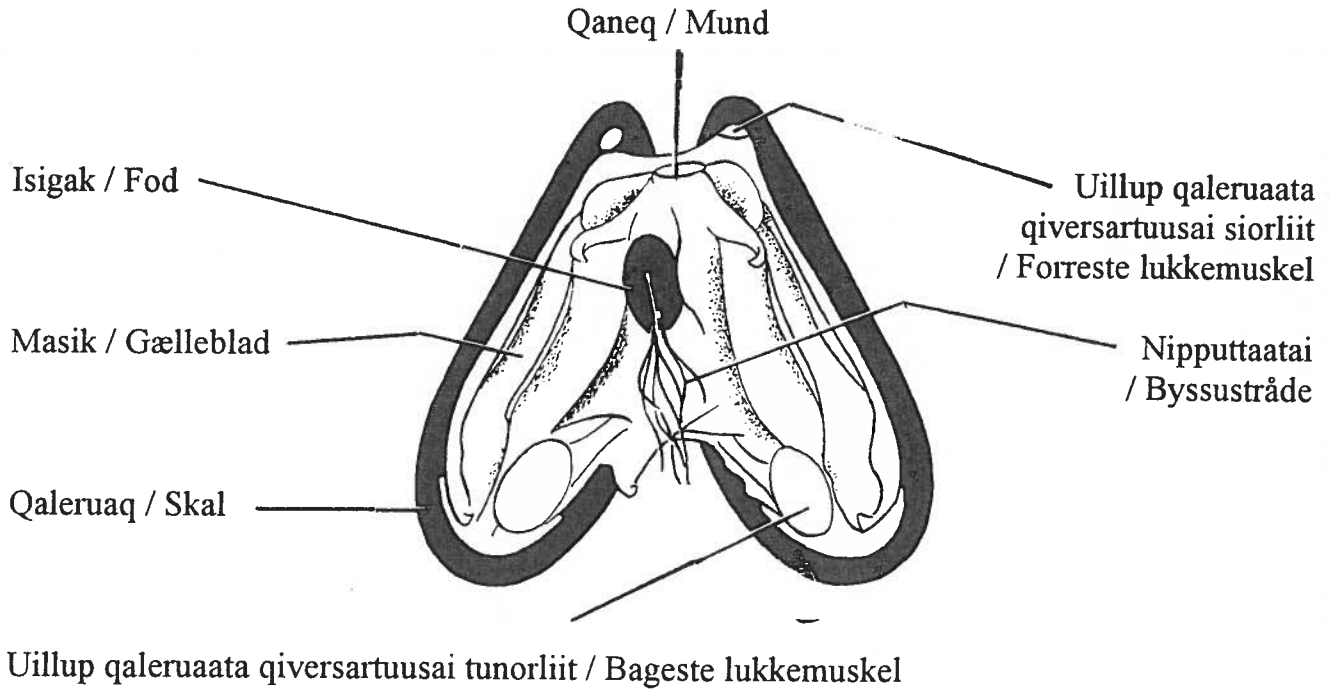
Stik fire små huller i kanten af skin-  
det, spænd fisken ud med rene tilskårne  
pinde og bind et bånd om halen. Fisken er  
nu parat til hurtigst muligt at blive anbragt  
i rygekassen.

## Uiloq qanoq ittuua?

Titartakkamiittut uillup sannai uillumi  
ujakkit.

## Hvordan er muslingen bygget?

Find de forskellige dele, der er vist på tegningen.



## Uiloq

1. Sissami uillut qaleruinik nassaarsiorit.
  - a. Qalipak sumit pinngorpa?
  - b. Amerlanerit qaamik kut qanoq qalipaateqarpat?
  - c. Iluaniittoq qillaalasoq qanoq taaneqartarpa?
2. Uillumik uumasunik nassaarsiorit. Matoqqasunik qaleruaqarput.
  - a. Qalipaataa qanoq ittuua?
  - b. Sooq taamatut qalipaateqarpa?
3. Uiloq uumasooq, qalerua aserornagu, asannik ammarniarsariuk. Ajornanngila?
  - a. Qanoq ililluni matoqqasinnaava?
  - b. Sooruna uillut toqungasut qaleruai ammaannartut?
4. Uillup qaleruaata iluani nukiup inaa ujaruk.
  - a. Uiloq qassinik nukinik matoqqatitsisunik peqarpa?
5. Uiloq uumasooq qanoq ililluni immami nippoqqasarpa?
  - a. Suut nipinngaffigisarpai?
6.
  - a. Uiloq qanoq ililluni nikittarpa?
  - b. Sooq ilaanni nikittarpa?
7.
  - a. Uillup suut inuussutigai?
  - b. Qanoq ililluni nerisarpa?
8.
  - a. Uillut akeraqarpat?
  - b. Uillut qaleruakuinik immaqa nassaarsinnaassaasi sunik akeraqarneranik takussutissartalmik.
9.
  - a. Uillunik nassaarsioritsi qaavisigut allanik uumasunik nippusimasulinnik.
  - b. Paasiniarsiuk uumasut taakku suunersut.
10. Uillunik allanik nassaarsioritsi, kaattungiaanik, kakilisaqqanik allanilluunniit. Tamakku paasiniarsinnaavasi qanoq taaguuteqarnersut.



## Blåmusling

1. Find på stranden nogle tomme blåmuslingeskaller.
  - a. Hvad består skallen af?
  - b. Hvilke farve har de fleste af dem på ydersiden?
  - c. Hvad kaldes det inderste blanke lag?
2. Find en levende musling. De har lukkede skaller.
  - a. Hvilke farve har den?
  - b. Hvorfor har den den farve?
3. Prøv med fingrene at åbne en levende musling uden at ødelægge skallen. Er det let?
  - a. Hvordan holder muslingen sine skaller?
  - b. Hvorfor er skallerne på døde muslinger åbne?
4. Find på indersiden af en muslingeskål aftryk af kapperand og lukkemuskel.
  - a. Hvormange lukkemuskler har en blåmusling?
5. Hvordan holder en levende blåmusling sig fast nede i vandet?
  - a. Hvilke ting kan den sidde fast på?
6. Hvordan kan muslingen flytte sig fra sted til sted?
  - a. Hvorfor flytter de sig sommetider?
7.
  - a. Hvad lever en blåmusling af?
  - b. Hvordan optager den føde?
8.
  - a. Hvilke fjender har en blåmusling?
  - b. Find evt. muslingeskaller, der har spor efter fjender.
9.
  - a. Find muslingeskaller, hvorpå der sidder andre havdyr.
  - b. Find ud af, hvad disse dyr hedder.
10. Find og saml andre muslingeskaller, sneglhuse og evt. andre små havdyr og find ud af, hvad de hedder.

## Tinittarneq - ulittarneq

Immap tinittarnera ulittarneralu seqernup qaammatillu noqitsineranit pinngortarpoq. Eqqarsaatigissavarput avataarsuatsini silarsuarmi sunaluunniit sumulluunniit noqitsineqarmat - tassa soorlu kajungerfeqarmat.

Qaammatip Nunarsuarmut qaninnerunini pisutigalugu seqinernup noqitsineraniit marloriaammik annerusumik tinittarneq ulittarnerlu sunnertarpai.

Qaammatip nuisarnera - agguaqatigiisillugu ullormut 50 minuttinik kinguariartarpoq - ilutigalugu piffissami tinittarnerit ulittarnerillu nikerartarput.

Qaammatip imissikkiartornera nungujartorneralu aamma ilutigalugit tinittarnerit ulittarnerillu killingi nikerartarput. Qaammatip ingerlanerani marloriarluni - qaammatip imissinnerani (imerattoq) nunguneranilu (qaammanittoq) - ulinnerpaaffiusarpoq tininnerpaaffiusarlunilu.

Qaammatip ingerlanerani marloriarluni - qaammatip aallaqqaataani naaneranilu - ulinnerup tininnerullu assigiinngissusaat annikinnerpaamiittarpoq.

Tininnerni ulinnernilu immap nikinnera sumiiffinni sissap ilusaa apeqqutaasarpoq; soorlu sissap sivingarna, immap aqqaataa itinera kiisalu kangerluup ammarngata silissusia.

## Ebbe og flod

TIDEVANDET er havets svar på solens og månens tiltrækning. Vi må tænke os, at hver genstand udøver en tiltrækning på enhver genstand i universet.

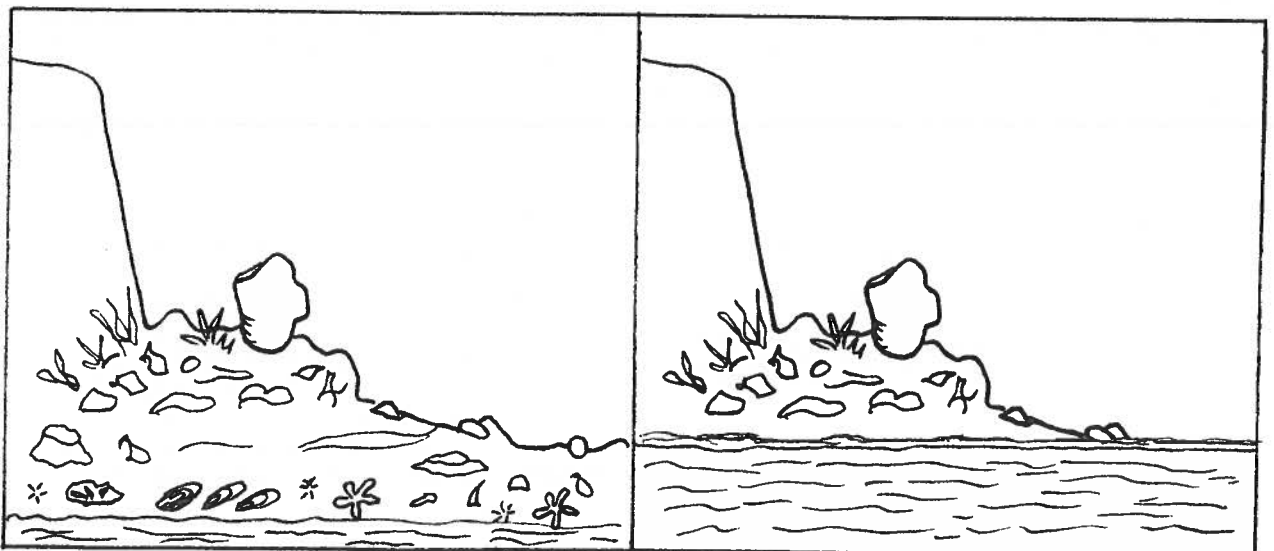
På grund af sin nærhed påvirker månen tidevandet med en kraft, der er mere end dobbelt så stor som solens.

Ligesom månen står senere og senere op hver dag, gennemsnitlig ca. 50 min., således indtræffer tidevandet også de fleste steder senere og senere.

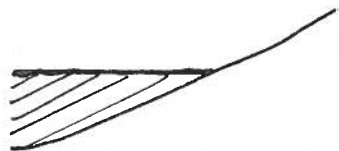
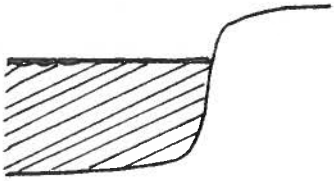
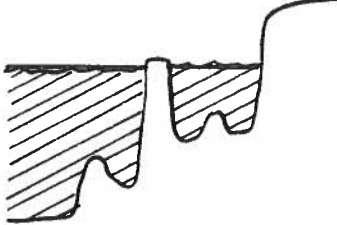
I takt med månens tiltagen og aftagen varierer højvanden af tidevandet. To gange om måneden - når månen er "fuld" og når den er mindst synlig - har vi det stærkeste højvande og den laveste ebbe (=springflod).

To gange om måneden, i månens første og sidste kvarter, har vi nipflod. Så er forskellen på høj- og lavvande mindre end noget andet tidspunkt på måneden.

Hvor langt og hurtigt vandet stiger, afhænger af lokale forhold f. eks.: bundens hældning, passagens dybde eller hvor bred bugtens munding er.





	Isikkua Udseende	Tammaarsimaarfissi taama isikkoqarpa? Suani? Er det sådan på jeres lejr? Hvor?
Ikkattoq Fladkyst		
Itisooq - nunataa sivingasoq umiarsuaqarsinnaa- soq Stejlkyst - skibe kan sejle her		
Ikkarluk Skærgårdskyst		

Tammaarsimaarfissi sineriaani pisuttuarit-  
si. Nunap assinganut sineriaap isikkua  
titartarsiuk.

Tininnganerani ulinnganerani lu sineriaak  
assigiinngilaq. Taamaattumik marlunnik  
titartaagaanni pitsaassaqaq - tininngane-  
rani ulinnganerani lu.

Gå en tur ved kysten af jeres lejr. Tegn  
kystformen på et landkort.

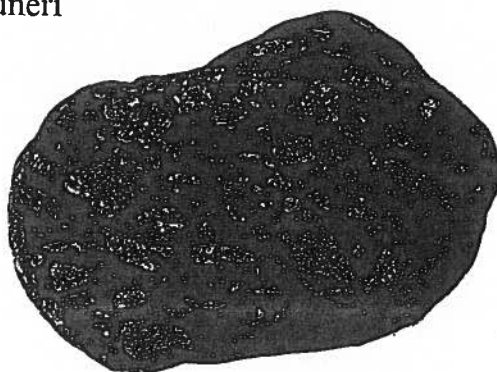
Kysten er forskellig ved ebbe og flod (lav-  
vande og højvande). Derfor er det godt at  
tegne to tegninger - en ved ebbe og en ved  
flod.

## Suliassat assigiinngitsut:

- 1. Tinginnganeq - ulinnganeq:**
  - a. Immap tininnerpaaffiani ulinnerpaaffianilu nunamut killingi (sorlu talittarfimmi) uuttorlugit allassigit. Ulittarnerup tinittarnerulu allassimaffiini piffissat takusigit.
  - b. Allallusi nassuiarsigit 'Tinginnganeq - ulinnganeq'.
- 2. Nunap assinga:**
  - a. Tammaarsimaffissinni atit nunap assinganut allattorsigit. Qatsissumukariarlusi allattorsinnaasassinik arlalinnik qinerleritsi.
  - b. Illut toqqit allallu nunap assingani titartarsigit. Sapinngisaq malillugu angissusaat inissisimaffiallu eqqortinniarlugit.
  - c. Sumiiffissinni allorniusat sanimukartut tukimukartullu aalajangiusigit.
- 3. Oqaluttuassartaq:**
  - a. Sumiiffissi inoqqaavi kikkuuppat qangalu inuuppat?
  - b. Taakku pissusaat tunuliaqutaallu tunngavigalugit takorluuigit. Sooq tassanerpiaq nunaqarpat?
  - c. Nassaassarsiorit allaaseralugillu.
- 4. Geologi:**
  - a. Ujaqqanik assigiinngitsunik kater-sigit suunerilu aalajangerlugit.
  - b. Ujaqqat qaqqamiittut sissamiittullu suut assigiinngissutigaa?
  - c. Ujaqqak aqinnerpaaq manngernerpaarlunassarikkat. Suuneri aalajangikkat.

## Forskellige opgaver:

- 1. Flod og ebbe - tidevand:**
  - a. Mål vandstandshøjden (f. eks. ved anløbsbroen) ved laveste og højeste vandstand. Se tiderne i tidevandstabellen.
  - b. Beskriv skriftligt fænomenet flod - ebbe. Brug en ordbog om emnet.
- 2. Kortarbejde:**
  - a. Skriv navne på kort over området, hvor I er på lejrskole. Gå op på et højt punkt og find så mange steder I kan.
  - b. Indtegn bygninger (huse, telte o.a), som er der, på kortet, gerne med rigtig placering og størrelse.
  - c. Bestem stedets geografiske bredde og længde.
- 3. Historie:**
  - a. Hvilken tidsalder levede stedets oprindelige folk i? (eskimoer eller nordboer)
  - b. Prøv at sætte dig ind i deres sted og baggrund. Hvorfor har de netop slået sig ned der?
  - c. Find rester og beskriv fundene.
- 4. Geologi:**
  - a. Indsaml stenprøver og prøv at bestemme dem.
  - b. Hvilke forskel er der på stenene fra fjeldet og stranden?
  - c. Find den blødeste og den hårdeste. Find ud af, hvad de hedder.

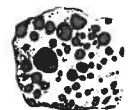


## Ujaqqat katersat

Tammaarsimaarnerit tamaasa atuartut ujaqqanik kusanartunik soqutigintunillu angerlaassissapput.

Tammaarsimaarnermi ujaqqat katersat samminiaraanni aallannginnermi Kalaallit Nunaa ta geologia pillugu atuartitsinnermi atortussiat Pilersuiffimmit atorneqarsinnaapput. Suliasartaat tammaarsimaarfimmi suliarineqarsinnaapput.

Geologimut piffissaq atorusuppallaanngikkaluarlugu ujaqqat nassaat suuneri paasissallugit soqutiginarsinnaavoq. Tamanna suliasarujussuunngilaq Aatsitassalerinermut Allaffeqarfiup "Ujarassiorit" aqutigalugu neqerootutigimmagu ujaqqat nassaat suuneri aalajangersinnaallugit.



### Imaaliorit:

1. Ujaqqat suuneri aalajangertikkusutatit kaatamik avikkit.
2. Ujaqqat avinneri tamaasa assigiinnik kisitsilikkit.
3. Ujaqqap affaa (aappaa) Aatsitassalerinermut Allaffeqarfimmut nassiuguk nalunaaqutserlugu "Ujarassiorit". Qinnuigissavatit akinnerminni ujaqqap normua taaqqullugu. Allakerisarfinni ujaqqanut puussanik karseqarpoq, kiisalu ujaqqanik nassitsineq akeqanngilaq.
4. Ujaqqat affaat atuarfimmuq oqqullugit akineqarnissassi tungaanut toqqorsigit.
5. Akissutisereerussi saqqummersitsisinnaavusi. Isumatsialaavoq tammaarsimaartarfik ujaqqanik katersanik peqalersissallugu.
6. Imaassinnaavoq iluatsitsisunut ilaallusi ujaqqat nassiussasi pillugit saniatigut akissarsisusi.

## Lejrskolens stensamling

På alle lejrskoler slæber eleverne kønne og interessante sten med hjem fra udflugterne.

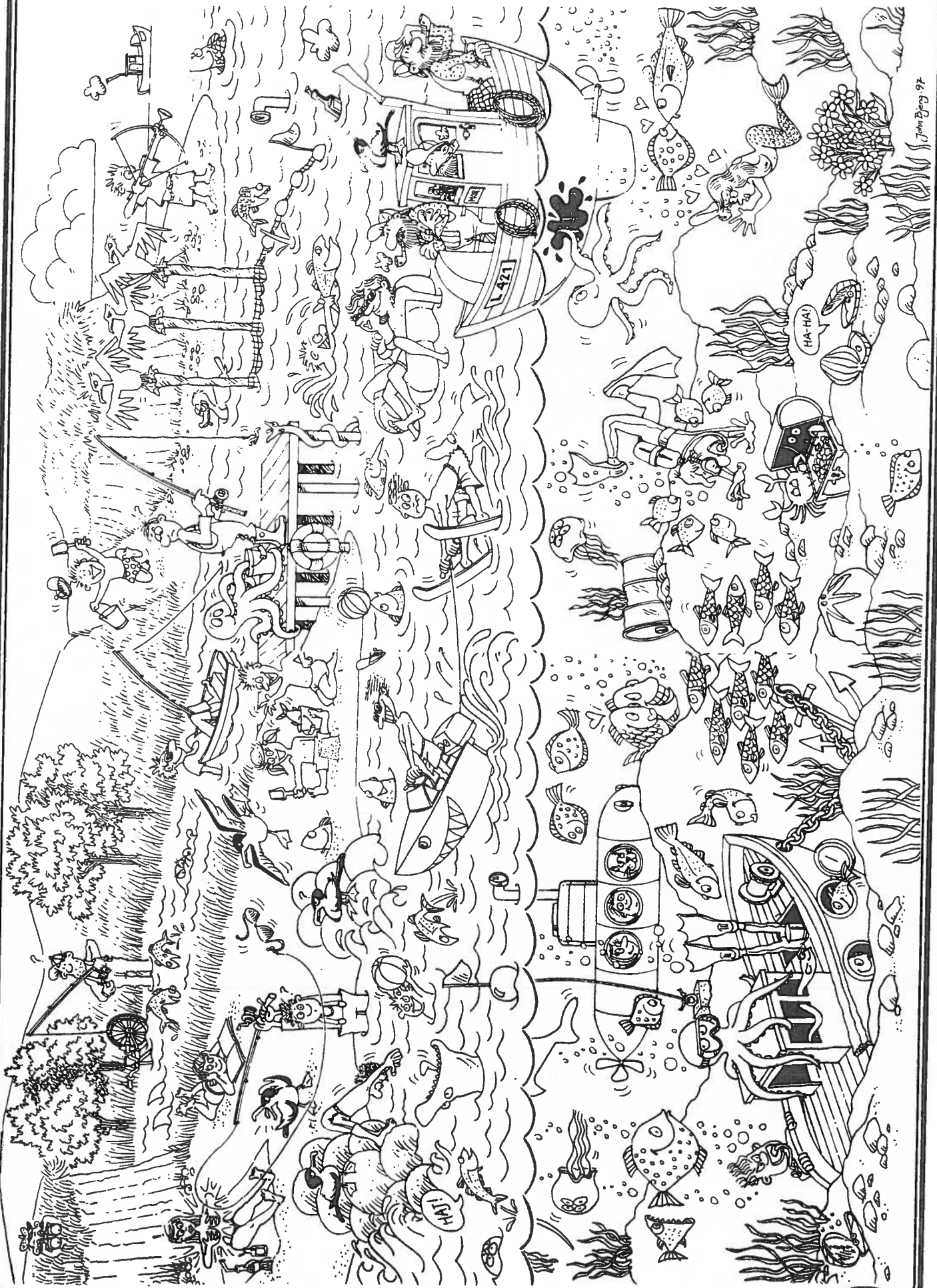
Vil man gøre meget ud af stenindsamling på lejrskolen, kan man inden lejrskolens begyndelse låne et undervisningsmateriale i Grønlands geologi fra Pilersuiffik. De praktiske øvelser kan så udføres på lejrskolen.

Uden ønske om at bruge meget tid på geologien kunne det være morsomt at få at vide, hvilke sten, man nu har fået fat i. Det er ganske enkelt, idet Råstofkontoret under stenfinderprogrammet "Ujarassiorit" tilbyder at bestemme hvilke sten, man har fundet.

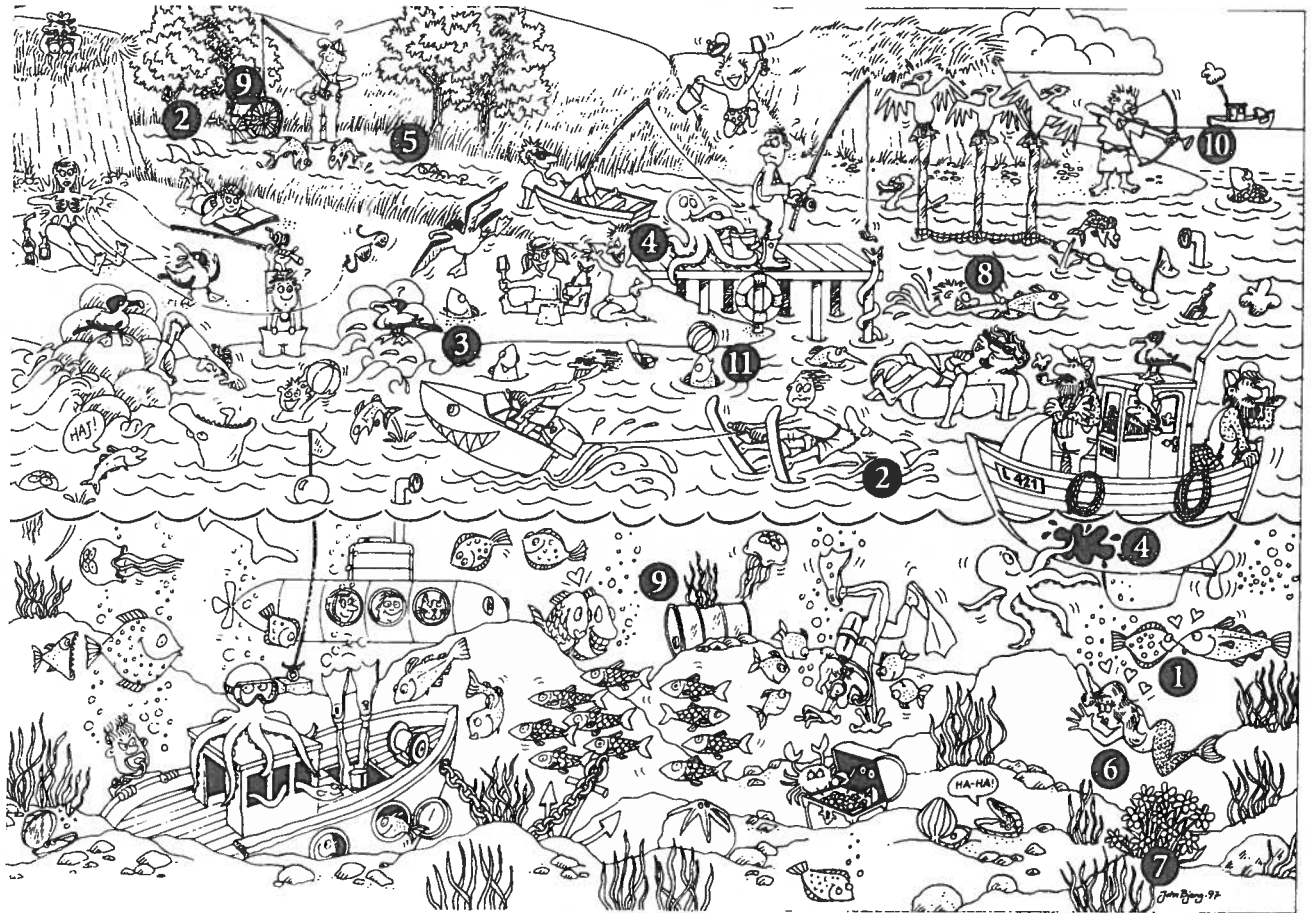
### Gør følgende:

1. Tag de sten du gerne vil have bestemt og del dem med en hammer.
2. Skriv samme nummer på begge dele.
3. Aflever den ene halvdel af stenene til Råstofkontoret til Ujarassiorit-projektet. Bed dem på tilbagemeldingen anføre stenens nummer. På posthuset fås kasser til stenene og forsendelse er gratis.
4. Tag de andre halvdele med tilbage til skolen og gem dem til I får svar.
5. Når I får svar så lav en lille udstilling. Måske er det en god idé at lave en stensamling til selve lejrskolen.
6. Som en lille sidegevinst kan I være blandt de heldige, der vinder en præmie for de indsendte sten.





Jim Borg 97



**1. Oquuttat saarulliillu aappariilernavi-  
angillat...**

- immami assigiimmi uumagalarlutik.  
Aalisakkat assigiinngitsut tamarmik najugaat  
assigiissinnaappat?  
Suna oquuttat saarulliillu assigiinngissuti-  
gaat?

**2. Eqalussuit angisuut navianartut Ka-  
laallit Nunaata imartaaniingillat...**

- kisianni Kalaallit Nunaata sineriaani imma-  
mi eqalussuaqarpoq.  
Suuppat, aamma ajoqusiineq ajuippat?  
Sooq eqalussuit ilaat navianartuuppat?

**3. Aalisakkat nunami anersaartorsin-  
naangillat...**

- kisianni sulussuguteqarlutillu anguuteqar-  
put. Sumut iluaqutigisarpaat?

**1. Rødspætter og torsk bliver ikke  
kærestes...**

- selvom de stort set lever de samme ste-  
der.  
Kan alle fisk leve de samme steder?  
Hvad er forskellen på en rødspætte og en  
torsk?

**2. Der findes ikke store, farlige hajer i  
grønlandske farvande...**

- men der er hajer i havet omkring Grøn-  
land.  
Hvad er det for nogle, og gør de slet in-  
gen skade?  
Hvorfor er nogle hajer farlige?

**3. Fisk kan ikke få vejret på land...**

- og de har finner i stedet for arme og  
ben. Hvad bruger de dem til?

4. **Amikut qalipaammik anitsisarnertik iikkamut qalipaaticineq ajorpaat, aamma nunami pisussinnaangillat...**  
- pilikki sumut iluaqutigisarpaat, aamma a-vaterpassuatik sumut atortarpaat?
5. **Kuukkoorissat Kalaallit Nunaanni pinngortitami uumasuunngillat...**  
- sooq?
6. **Qungussutarianguit eqqaassutissiatut oqaluttualianilu kisimik nassaas-saapput...**  
- assersuusiorit.  
Sooruna umiartortut qangarsuummalli qu-ngussutarianguit pilersissimagaat?
7. **Kalaallit Nunaata eqqaani immami naasut qalipaaticissaaqisut naaneq ajorput...**  
- suummi naasarpat?  
Sooruna nunat kiattut eqqaanni immammi naasut allanik qalipaateqartartut?
8. **Aalisakkat nujuitsunngortinneqarsinnaangillat...**  
- aarluarsuilli ilaat arlaatigut sungiusarneqarsinnaapput. Qanoq?
9. **Qattat uuliat puukui sikkilikorsuillu immap naqqaniittussaangillat...**  
- taamaakkaluartoq taamaattut allallu suarsuit sooq immap naqqani nassaassaappat?  
Inuit mingutsitsigaangatta qanoq pinngortitamut kinguneqartarpa?
10. **Aalisakkat pisissimik qarsumillu nipittaatilimmik pisarineqarneq ajorput...**  
- sunami aalisaaticineqartarpa?  
Sooq aalisakkanut assigiinngitsunut aalisaa-tit assigiinngitsuuppat?
11. **Aalisakkap arsaq pinnguarisinnaanngilaa...**  
- immami uumasuni taamaaliortoqarsinnaa-va?
4. **Blæksprutter bruger ikke blækket til grafitti, og de kan ikke gå på land...**  
- hvad bruger de så blækket til, og hvad skal de med de mange arme?
5. **Krokodiller lever ikke i det fri i Grønland...**  
- hvorfor ikke?
6. **Havfruer eksisterer kun som statue og i eventyr...**  
- find nogle eksempler.  
Hvorfor har sømændene fundet på havfruer i tidernes morgen?
7. **Der vokser ikke store, farvestrålende blomster på havbunden i de grønlandske farvande...**  
- men hvad vokser der så?  
Hvorfor har planterne under varmere himmelstrøg andre farver?
8. **Man kan ikke gøre fisk tamme...**  
- men delfiner kan optrænes til lidt af hvert. Hvad?
9. **Olietønder og gamle cykler hører ikke hjemme på havets bund...**  
- men hvorfor kan man alligevel finde dem og meget andet skidt i vandet?  
Hvad betyder det for livet i vandet, når mennesker forurener?
10. **Man fanger ikke fisk med bue og pil med sugekop...**  
- men hvad bruger man så i stedet?  
Hvorfor er der forskel på, hvad man bruger til at fange de forskellige fisk med?
11. **En fisk kan ikke lære at jonglere med en bold...**  
- er der andre af havets dyr, der kan den kunst?



## Meqqunik eqititsineq

### Atortut:

Savat meqqui, ajornanngippat illaariikkat  
Simiit  
Qaqorsaas aqitsoq imlt. aggoqqissaakkat  
Igaq angisooq  
Kuitsiviit (niaquusaq, qallutit assigisaallu)  
Asaatit  
Imm. nuersagassat qalipaattillit allalersuutissat

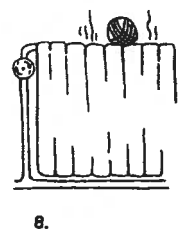
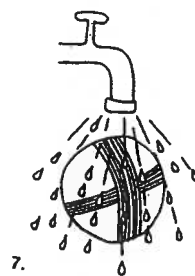
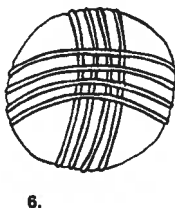
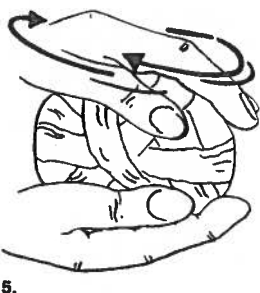
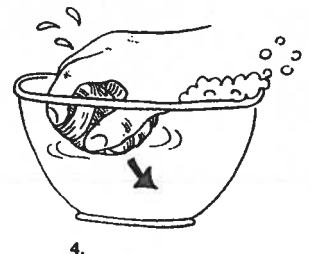
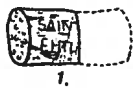
### Najoqqutassaq:

Imermut liiterimut qaqorsaas alussaasatit 4  
Imeq qaqorsaatilik sapinngisaq malillugu  
kissartuussaaq.

Qaqorsaas aqitsoq imlt. aggoqqissaakkat  
imiminermut aalaterulooriarlugu erngup  
sinneranut akulerunneqassaaq.

### Arsaq savat meqqunik eqitsitaq

1. Simik marlungorlugu aviguk.
2. Meqqut eqimattat takkajaas simimmut nermutikkat.
3. Taaku imermut qaqorsaatilimmut kisartumut misukkit.
4. Qaava manissunngorlugu tagiartoruk.
5. Qaqorsaammik qapoqartillualerlugu tagiartorluaruk. Panerpallaaleraangat imermut misuttassavat.
6. Nuersagassianik qalipaatilinnik allalersoruk.
7. Imiinnarmik kingunerluaruk siggorlugu.
8. Arsaq panerseruk.



## Filtning

### Materialer:

Ren uld, gerne karteflor  
Korkpropper  
Brun sæbe eller sæbespån  
Stor gryde  
Beholdere (skåle, bægre o.l.)  
Gulvklude  
Evt. farvet uldgarn til dekoration

### Opskrift:

4 spsk. sæbe pr. liter vand  
Sæbevandet skal være så varmt som muligt.  
Bruger man fast brun sæbe eller sæbespån, piskes sæben ud i lidt af vandet, inden resten kommer i.

### Filtbold

1. Skær en prop i to stykker.
2. Træk en lang tot uld rundt om proppen.
3. Dyp det hele i varmt sæbevand.
4. Glat overfladen så den bliver jævn.
5. Rul og gnid hårdt og længe, så der dannes meget sæbeskum. Hvis bolden bliver for tør, dyppes den igen i sæbevandet.
6. Pynt evt. med farvet uldgarn.
7. Skyl grundigt og tryk vandet ud.
8. Læg bolden til tørre.

## Inuusaq kullumik eqitsitaq

1. Meqqut eqimattat takkajaat inussannut 2-nut imlt. 3-nut nermutikkit.

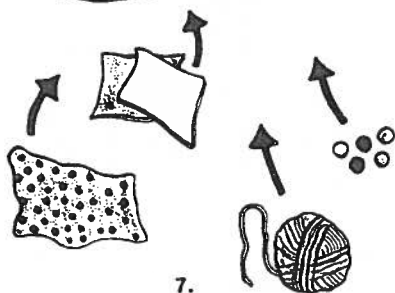
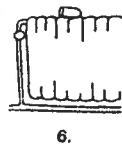
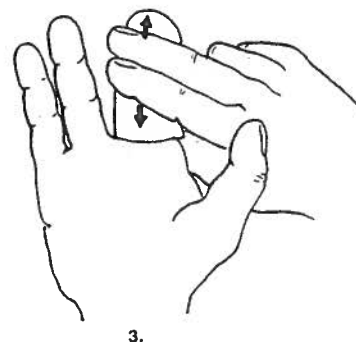
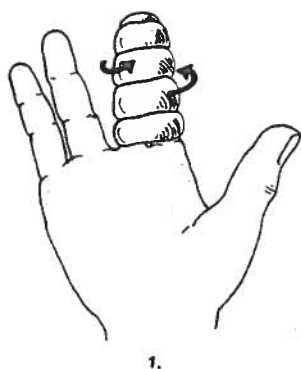
Siuliani arsaliormermik najoqqutassiami nr. 3-miit 8-mut allassimasutut suliaruuk. Naggataatigut inuusaq panerpat annoraaminernik, *filinik*, sapannganik qilattagasianilluunniit pinnerarneqarsinnaavoq.

## Fingerdukke

1. Træk en lang tot uld rundt om to eller tre fingre.

Fortsæt som beskrevet i punkt 3-8 i opskriften til en bold.

Til sidst kan den tørre dukke pyntes med stof, filt, perler eller garn.





## Meqqunik misutsineq

Immaqa meqqut eqitsitassasi imlt. nuersagassat qalipanniarpasi - misunniarpasi.

Meequt nutaat atussagussigit, taakku saleqqaarlugit erroqqaartariaqarput. Tamannali aallannginnermi pereersimassaaq. Meqqut errortorneqassapput ammoniakimik 3-riaammik imermillu. Imermut 5 liiterimut alussaaitit 2 ammoniak 3-riaat aku-liutissavat.

Meqqut akusamut ikineqassapput aalategattaarlugillu. Meqqut qaqeriarlugit imermik akuitsumik kissartumik errortorneqassapput.

Kingorna imermi qaqorsaatinik aggoqqis-saakkanik akulimmik erroneqassapput imermillu akoqanngitsumik kingunerluar-neqarlutik.

**Nuersagassanik naammasseriikkanik misutsiniarussi akuitsuuneri qulakkiissavasi.** Nuersagassaq erroneqassaaq imermi sodalimmi: Imermut 50 liiterimut soda ½ kg. Kingunerluarneqassaaq imeq kinguneriffik qaammaarissitillugu.

## Misutsinissamut piareersarnek - bejdsrineq

Nuersagassat qalipaammik millugussilluaq-qullugit bejdserneqassapput:

Nuersagassap panertillugu oqimaassusaanit

20%-i alun

10%-i vinsten

2%-i tinsalt

## Plantefarvning

Måske har I lyst til først at farve den uld, I skal filte, eller til at farve uldgarn.

Hvis I vælger at bruge råuld, skal den først renses for urenheder og vaskes. Det er nok lettest at gøre hjemmefra.

Skyl råulden i en blanding af 3-dobbelt ammoniak og vand. For hver 5 liter vand skal du bruge 2 spsk. 3-dobbelt ammoniak. Heri lægges ulden og trækkes nogle gange frem og tilbage. Ulden tages op og skylles i rent, varmt vand.

Derefter vaskes den i sæbespånvand og skylle godt i rent vand.

Hvis I vælger at farve færdigt uldgarn, skal I sikre jer, at det er ren, ny uld helt uden kunststoffer. Garnet skal vaskes i en sodaopløsning: Ca. ½ kg soda til ca. 50 liter vand. Skylles grundigt til skyllevandet er helt klart.

## Bejdsning

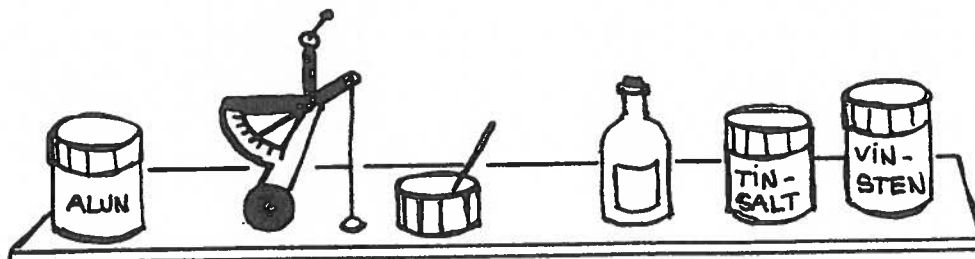
Derefter skal ulden bejdses for at opnå lysægthed. Her er en opskrift:

20% alun

10% vinsten

2% tinsalt

af uldens vægt i tør tilstand



### Suleriaaseq

Akoorutissat uuttortakkit. Imeq annertungitsoq igamut kuiguk. Kissaguk. Akoorutissat aallutik nungunnissaannut aalaguk. Imerkik ilaqqiguk. Nuersagassat masatsikkit igamullu ikillugit. Imertaqarluassaaq nuersagassat puttasinnaangorlugit. Nuersagassat qisuminermik aalaterummiluunniit aalatillattaassavatit.

Nal. ak marlunni 90°-mi kissasimatinneqassaaq

### Fremgangsmåde

Afvej kemikalierne.  
Hæld lidt vand i gryden.  
Opvarm vandet.  
Rør, til kemikalierne er helt opløst.  
Fortynd med vand.  
Gør ulden våd og læg den i gryden.  
Sørg for, at der er så meget vand, at ulden kan flyde frit.  
Vend ulden nu og da med pinde eller grydeske.

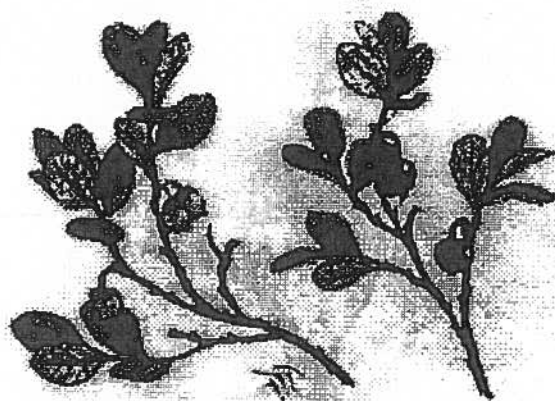
Gryden skal stå i 2 timer ved 90°

### Naasut annertussusissaat:

Naasut aasakut katersorneqarunik naasut nuersagassallu oqimaaqatigiissapput. Ukiakut katersorneqarunik nassut nuersagassanit sisamariaammik oqimaannerussapput. Meqqut, nuersagassat panernerini uuttortarneqassapput.

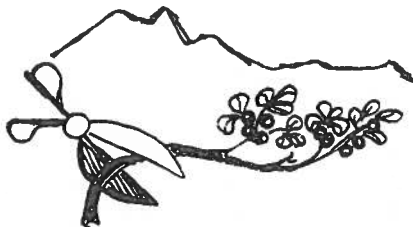
### Plantemængde:

Samles planterne om sommeren bruges lige stor mængde uld og planter.  
Samles planterne om efteråret, bruges 4 dele planter til 1 del uld.  
**Husk:** Ulden vejes i tør tilstand.



Kigutaarnat


Mosebølle



Naasunik katersuineq  
Indsamling af planter



Naasut aggoqqissaarneqassapput  
Planterne findeles

Naasoq <i>Plante</i>	
Paarnaqutit, upernaakkut <i>Revling, forår</i>	sungaartoq erseqqissoq <i>stærkt gul</i>
Paarnaqutit inerittortallit - paarnartallit, ukiakkut <i>Revling med bær, efterår</i>	aappaluttoq sungaartoq, orangeluunniit erseqqissoq <i>rødgul til stærkt orange</i>
Paarnaqutit, inerittoqanngitsut - paarnartaqanngitsut, ukiakkut <i>Revling uden bær, efterår</i>	sungaartoq <i>gul</i>
Kigutaarnaqutit, kigutaarnat <i>Mosebølle</i>	sungaartoq tungujornertalik <i>gul med lidt blåt skær</i>
Seernaasat <i>Rødknæ (alm. syre)</i>	qorsorpaluttoq, ilaatigut kajornersalik <i>olivengrøn til grågrøn med brunt skær</i>
Kakillarnaq, paarnaqulluk <i>Fjeld-ene</i>	sungaartoq <i>varm solskinsgul</i>
Orpigaq imaluunniit seeq, pilutai <i>Pil, blade</i>	sungaartoq <i>gul</i>
Orpigaq imaluunniit seeq, tamaat <i>Pil, hele planten</i>	sungaartoq, kajortunik aappalungusersortalik <i>gul med rødbrunt skær</i>

### Qalipaaneq - misutsineq

Qalipagassat meqqut nuersagassalluunniit naasuminermik ilagutsinniarnagit naasut tangiinik - kiminginik - qalipaasiisoqarsinnaavoq. Naasut tangii aallannginnermi piareerneqarsinnaapput.

### Naasut tangii

Naasut uuttorluariikkatit aggorluarsimasut igamut imilimmut ikikkit. Igaq kissaguk. Igaq kissasimatinneqassaaq 90°-ni nal. ak pingasuni.

Asiunaveersaammik atamonimik akujuk.

### Torrutiinnarlugu misutsineq

Naasut nutaajusut aggorluakkit.

Naasut (imlt. taakku tangii) imertalerlugit igamut ikikkit.

### Misutsiffissaq 90°-nut kissaguk

Misutat akuttunngitsunik qisuminermik aalaterummilluunniit aalaterassavatit.

### Misutsivik minnerpaamik nal. ak. marlunni kissassimatissavatit

Qalipaateq nuulluarsimanerussaaq misutsiffiup iluani nillarselukku.

Naasut sinnikui meqqunit issuttukkit.

Qalipaateq millugulluanngitsoq imermik aggoqqissaakkanik qaqorsaatilimmik errorlugit piiassavatit.

Meqqut, nuersagassat kingunerluakkit.

Kinguneriffiillu kingulleq searnartulilaarsinnaavat.

Meqqut, nuersakkat panersikkat.

### Farvning

Det kan være en fordel at bruge ekstrakt til farvebadet. Så undgår man de små plantedele i ulden. Ekstrakten kan laves hjemmefra.

### Ekstrakt

Hæld de findelte plantedele (som du først har vejet!) i en gryde med vand.

Varm op.

Gryden skal stå i 3 timer ved 90 grader.

Tilsæt Atamon.

### Uden ekstrakt

Findel de friske planter.

Hæld planter (eller ekstrakt) og vand i gryden.

Gør garnet vådt og læg det i farvebadet.

### Farvebadet opvarmes til 90°

Ulden vendes jævnligt med en pind eller en grydeske.

### Farvebadet skal stå i mindst 2 timer

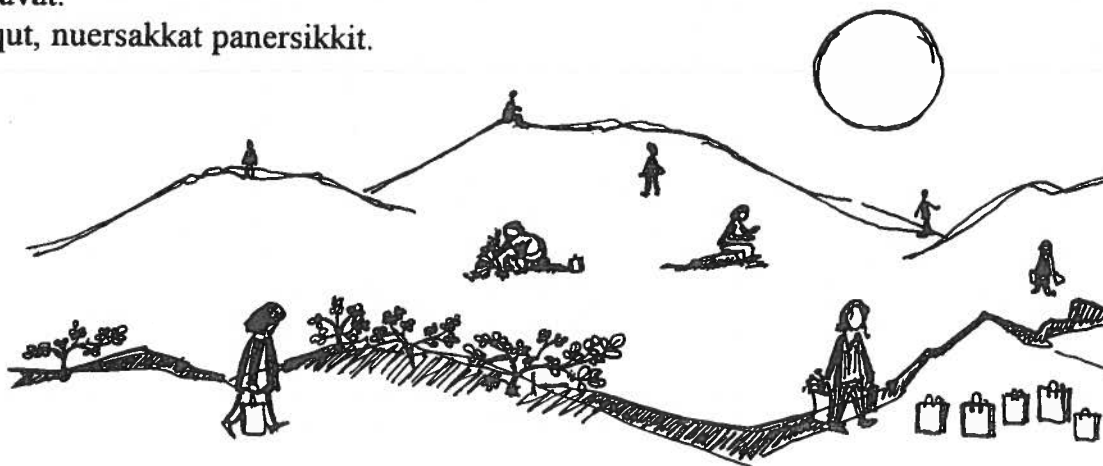
Farven bliver ekstra holdbar, hvis ulden køler af i farvebadet.

Ryst planterester af ulden.

Overskudsfarve vaskes af med sæbespønevand.

Skyl ulden grundigt. Tilsæt evt. lidt eddike til sidste hold skyllevand.

Tør ulden.



## Aamaartitsivik

Aamaartitsivik tassaavoq paarnaqutit, avalequtit, qisuit issullu atorlugit marrarnik aamaartitsiviusartooq.

Aamaartitsivik 500-miit 700 gradinut kissartigilersarpoq.

Marriat innermit aammartunillu attorneqartarput, taamaattumik sioqqanik imlt. chamottenik (marraq aamaartitaq sequtsigaq) assigiinngitsunik sunnerneqarnerminnut iller-suutissanik akuneqassapput.

Marraq 25-30% sioqqanik salitanik imlt. chamottenik 0-0,5 mm-imik angissusilinnik akuneqassaaq. Marraq (rødler) atussallugu pitsaanerpaavoq. Chamotte atoraanni masat-seqqaassaaq.

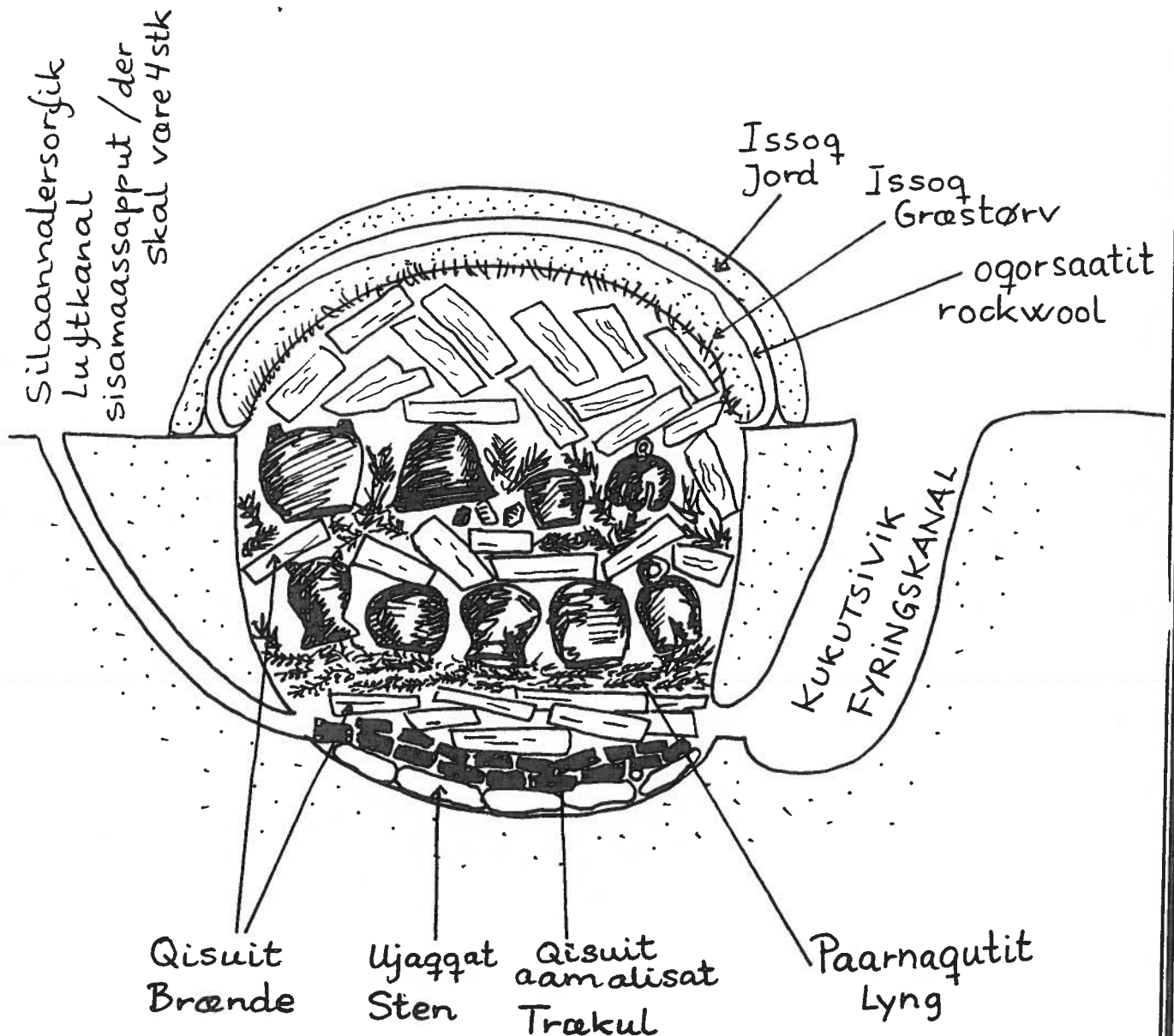
## Milebrænding

En mile er en ovn, hvori man ved hjælp af lyng, kviste, brænde og græstørv, brænder lertøj.

Milens toptemperatur ligger på 500-700 grader.

Miletingene kommer i direkte kontakt med ild og gløder og udsættes for forskelligartede påvirkninger i ovnen, de må derfor magres (blandes med sand eller chamotte) for at blive i stand til at modstå de forskelligartede påvirkninger.

I mileleret blandes derfor 25-30 % udvasket sandstrand eller chamotte 0-0,5 mm. Rødler er bedst at anvende. Chamotte er brændt knust ler, som skal fugtes inden det blandes i leret.



## Bydelsdorfpip aamaartitsivia

1. Nuna 1/2-1 meterisut ititigisumik as-sanneqassaaq.
2. Inneq qamissagaluarpat kukutsivissamik sulluliortoqassaaq.
3. Naqqa ujaqqanik qallerneqassaaq kisas-suseq anianninniassammat.
4. Qisunnik aamalisaniq qallerneqassaaq.
5. Taava qisunnik paarnaqutinillu panertu-nik qallerneqassaaq.
6. Marrarmik niaquusaliat paarnaqutinik immerneqassapput pusillugillu ilineqas-sallutik.
7. Marriat ikummatissallu qaleriiaarneqas-sapput.
8. Naggataatigut qisuppassuit ilineqassapput.
9. Aamaartitsivik oqorsaatisanik issunillu meqqulinnik qallerneqassaaq. Issut ivigartai ammut sammissapput.
10. Naggasiullugu issunik qallersorneqassaaq kissarneranik poorsisussamik.
11. Qulaaniit ikinneqassaaq. Spritti ikumarissaatitut atorneqarsinnaavoq. Pujok sullutigut aniassaaq. Silaannarmik isaasoqarpallaassanngilaq. Sullut silaannalersorfiit kukutsivissarlu matuumineqarsinnaapput.

Aamaartitsivik nakkaattoorpat ammanerit matuneqassapput. Nal. ak. siulliit 8-10 nakkutilliisoqassaaq quppanik putunillu matoo-riartussanik.

Aamaartitsivik ullut unnuallu marluk nillor-sissaaq.

Silaannalersorfinnut taarsiullugit ruujorit sisamat ikkunneqarsinnaapput.

### Aamaartineqarsinnaasut:

Niaquusaaqqat  
Meeqqanut pinngussat sianaartullit  
Pinnersaatit  
Damoortit  
Sianaartunnguit  
Sapanngat

## Bydelsdorf oven

1. Ovnens graves i 1/2-1 meters dybde.
2. Der graves en fyringskanal, som skal bruges, hvis ilden går ud.
3. Bunden dækkes med sten, der holder på varmen.
4. Ovenpå lægges et lag trækul.
5. Derefter brænde og tør lyng.
6. Skåle fyldes med lyng og lægges med bunden i vejret.
7. Derefter skiftevis lag af brænde og lerting.
8. Der sluttes med et stort lag brænde.
9. Milen lukkes med græstørv og rock-voov. Græsset skal vende nedad.
10. Tilsidst et lag jord, der skal holde på varmen.
11. Ilden tændes fra oven. Tilsæt evt. lidt sprit. Der skal komme røg ud af røgkanalerne. Der må ikke komme for meget luft ind. Luftkanalerne og fyringskanalen kan evt. dækkes lidt til.

Der må aldrig komme åbne sprækker i det øverste lag, når milen falder sammen. Der skal være vagt på de første 8-10 timer, så man hele tiden kan dække revner og huller til.

Milen skal afkøle i ca. to døgn.

I stedet for luftkanalerne kan isættes 4 rør.

### Ideer:

Små lerskåle  
Lerrangler  
Smykker  
Dam og møllebrikker  
Bjælde  
Lerperler

## Nammineq sapangaliorit

### Atortussat:

Marraq rødler imlt. blåler

Qisuit 2-miit 3 mm-isut issutigisut

Innattaat qillertoq (imlt. alussaateeraq)

Niaquusaq marraq (imlt. qillertusaq matulik)

Qisuit ikuallaatissat

### Suleriaaseq:

Marraq assannik ammallorissunngortiguk. Taava ammallorissuliat sullulissavat. Sullup iluaniittut marramernit piiqqissaassavatit sapangaliat aamaartinneqareeruni allunaasamik putoqqunneqarsinnaaniassamat.

Sapangaq naqittarlugu allalersoruk; kigartuilluni allalersoraanni sinai maniilatsittarput.

Sapanngat ilusilersoriikat arriitsumik paneriar-tortinneqassapput panertivinnagit. Taava innattaammik imlt. alussaateeqqamik qillarissitillugit manissassavatit. Ulluni marlussunni sapanngat panerserluasapput. Taamaanngippat aamaartinneqarnerminni (ikuallanneqarnerminni) aserussapput.

## Lav dine egne perler

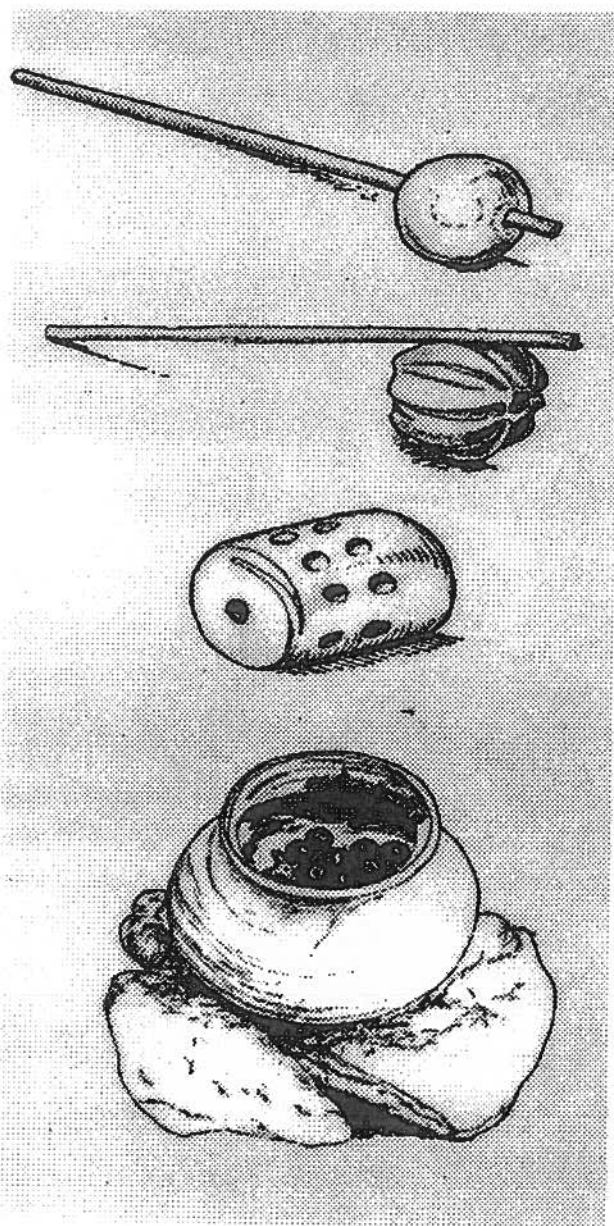
### Materialer:

rødler eller blåler

nogle 2 - 3 mm tykke pinde

en blank flintesten (evt. en teske)

en lerkrukke (evt. en metaldåse med låg) træ til brænde.



### Arbejdsgangen:

Tril en lerkugle i hånden.

Lav herefter et hul igennem kuglen med en pind. Husk at rense hullet for "lerfnuller", ellers kan en snor ikke gå igennem den brændte lerperle.

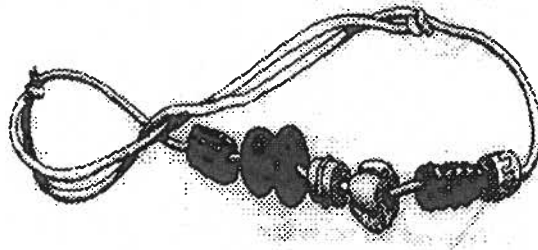
Tryk mønstre i lerperlen; hvis mønstrene ridges i leret, giver det ujævne kanter.

Lad de færdige perler tørre langsomt, til de er næsten tørre - læderhårde. Herefter glittes (dvs. glettes, poleres) lerperlerne med en blank flintesten eller teske, til de er skinnende blanke. Lerperlerne skal nu tørre et par dage. Det er vigtigt, at perlerne er helt gennemtørre, eller sprænger de i brændingen.

**Ikuallaaneq:**

Sapanngat marramut niaquusamut qallersaaserneqanngitsumut imlt. qillertuusamut ikikit. Marraq niaquusaq killuni ikumatitamut iliuk. Aallaqqaammut ikumatitaaq aamaalaa-ginnassaaq sapanngat sallaatsumik uukkiar-tuaassammata. ½ tiimi qaangiuppat killut i-lui niaquusarlu poorlugu ikuallaatissalerner-qassaaq. ½ tiimi ikummaarissumik sapanngat ikuallanneqassapput. Pisariaqartitsineq naapertorlugu ikummatissalernerqartassaaq. Sapanngat kuineqassapput niaquusaq nillorpat.

Ikuallaanermi kissassuseq 600° missaaniis-saaq. Taanna pisariaqarpoq sapanngat imer-mik pitarneqarsinnaaqunagit. Iluatsitsisi-massaatit sapanngat imermut ikisatit aallutik nungunngippata.

**Qalipaasersuineq:**

Sapanngat assigiinngitsunik aappaluttunik kajorujuttunillu qalipaateqalersarput siuliani taaneqartutut ikuallaatit niaquusamut nak-kaatillugit ikuallaagaanni. Qernarissunik qa-lipaateqartiserusukkaanni iviit panertut, qi-sumerngit, pilutat panertut assigisaalluunniit ikuallaalinnginnermi niaquusamut ikisaria-qarput. Taava silaannaq isaasinnaajunnaarlugu issuminernik matuneqassaaq.

Qillertuusamik matoqqalluartumik ikuallaa-veqaruit putussavat ataatsimik 2 mm miss. silitigisumik. Iangasunik qasipajuttunik qa-lipatilinnik piniaruit pilutat masattut, iviit is-sillit aasigisaalluunniit ikuallaaneq naam-massilerpat niaquusamut ikineqassapput. Taava niaquusaq mianersortumik ikumatita-mit peerneqassaaq. Pilutat peernagit niaquu-saq nillarserneqassaaq.

Misileraaniarit, periarfissaqaaq.

**Brændingen:**

Læg perlerne i en uglasseret lerkrukke - en metaldåse kan også bruges. Stil lerkrukken ind i bålet på nogle håndstore granitsten. Bålet skal på dette tidspunkt være et lille glødebål, så perlerne opvarmes langsomt. Efter ca. ½ time lægges 2-3 lag brænde omkring og over krukken. Nu brændes perlerne ved godt blus ca ½-1 time. Læg brænde på efter behov. Når krukken er afkølet, tages perlerne ud. Ved brændingen kommer temperaturen op på ca. 600°. Det er nødvendigt, hvis perlerne skal være vandfaste. Du kan kontrollere din brænding ved at dyppe perlerne i vand - hvis perlerne ikke opløses, så er din brænding lykkedes.

**Farver:**

Den ovenfor beskrevne brænding, hvor brændestykker falder ned i krukken, giver lerperler i forskellige røde og gråbrune farver. Ønskes helt sorte perler, lægges tørt græs, små tørre pinde, tørre blade eller lignende ned i krukken inden brændingen. Herefter lægges en græstørv over krukken som låg, så der ikke kan komme luft ned i krukken.

Hvis du bruger en metaldåse med tætslut-tende låg, så husk at lave et lille hul i låget på ca. 2 mm i diameter. Grå-tonede perler får du ved at smide fugtige blade, frisk græs eller lignende hen over krukken, når bålet er lige ved at brænde ud. Herefter trækkes krukken forsigtigt ud af bålet. Lad krukken afkøle med bladene i.

Prøv dig frem, mulighederne er mange.

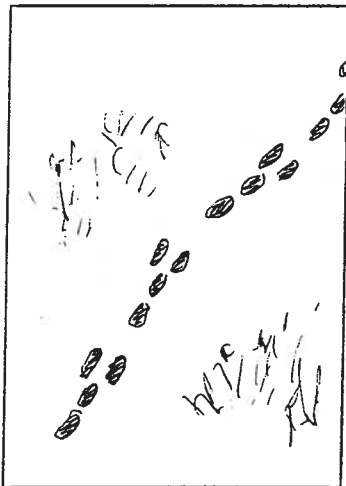


## Gipsimik kuisat

Uumasut assigiinngitsut nunami tumilior-simatillugit gipsimik kuisiffigalugit tam-majuitsussamik pitsammik suliaqartoqar-sinnaavoq. Gipsi panerpat qalipassinnaa-vat.

Atortussatit:

Pappiala qeratasoq, gips, clips, imeq, qat-taq, alussaas, kumigutit.



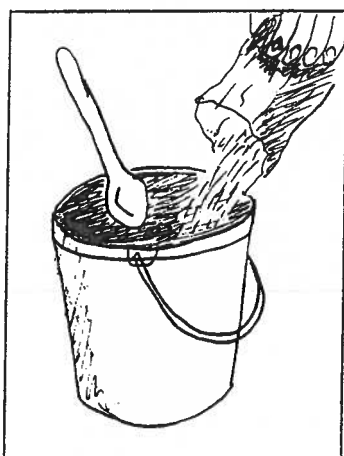
1. Marrarmi sioqqani-luunniit uumasut tu-maannik ujarlerit.
1. Led efter spor i ler eller sand.



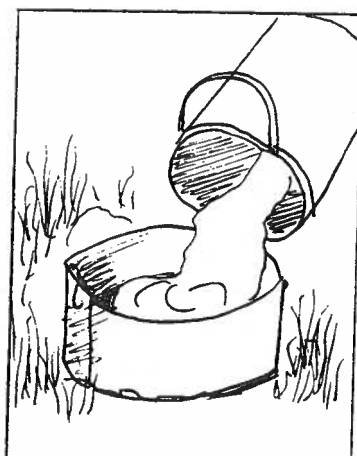
2. Tumit erseqqisut toq-qakkit.
2. Vælg et tydeligt spor.



3. Pappiala clipsilerlugu nunamut kappuguk tumeq ilulillugu.
3. Form kartonen til en ring med clipsen, og sæt ringen fast omkring sporet.



4. Gipsi qattamut imer-mik akujuk aalaterlu-gulu.
4. Bland gipsen med vand i spanden, rør godt med skeen.



5. Gipsi kuiuk issornis-saalu utaqqillugu.
5. Hæld gipsen i formen, og lad den størkne.



6. Panerpat piissavat. Marraq issuluunniit piiaruk.
6. Når gipsen er helt stiv, tages afstøbningen op og børstes ren.

## Nigaliliorneq

## Fremstilling af krans

### Atortussat:

Ivikkat  
Orpikkat  
Naasut  
Ujalussiaasaq savimineq  
(ståltråd)

### Materialer:

Græs  
Buske  
Planter  
Ståltråd



## Marriorneq

## Lave keramik

### Atortussat:

Marraq nammineq pinngortitami  
nassaaq

### Suliarinissaa:

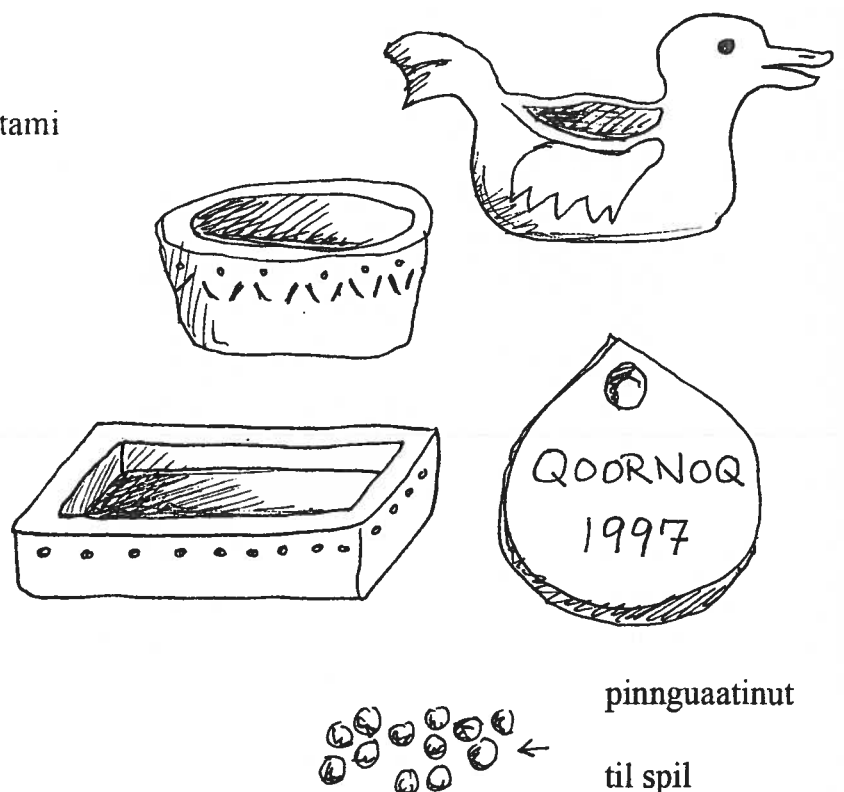
Ilusilersoruk  
Seqinermut panertiguk  
Atuarfimmi ikuallaguk

### Materialer:

Ler, du selv finder i naturen

### Hvordan du laver det:

Lav en figur  
Lad den soltørre  
Brænd den på skolen



pinnguaatinut

til spil

# Ujaqqat

Atortussat:

- Ujaqqat
- Nipinneqqut sakkortulaartoq
- Qalipaaitit (Acryl)
- Qalipaasiutit

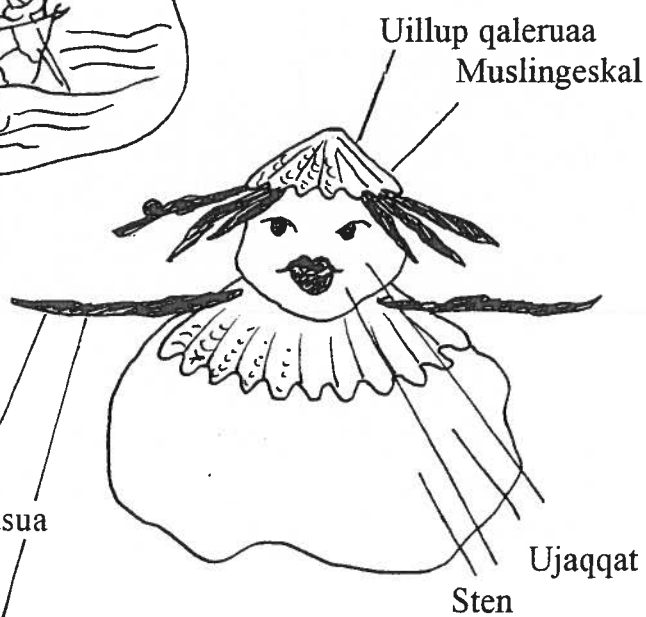
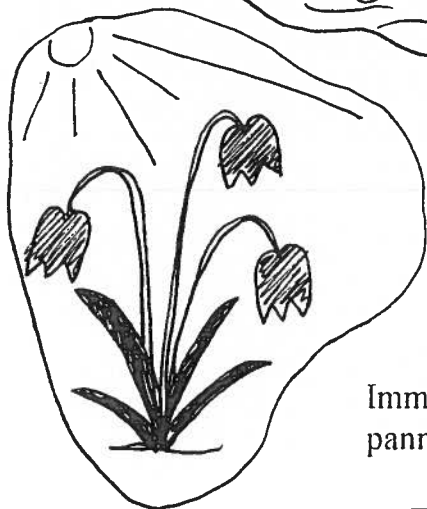
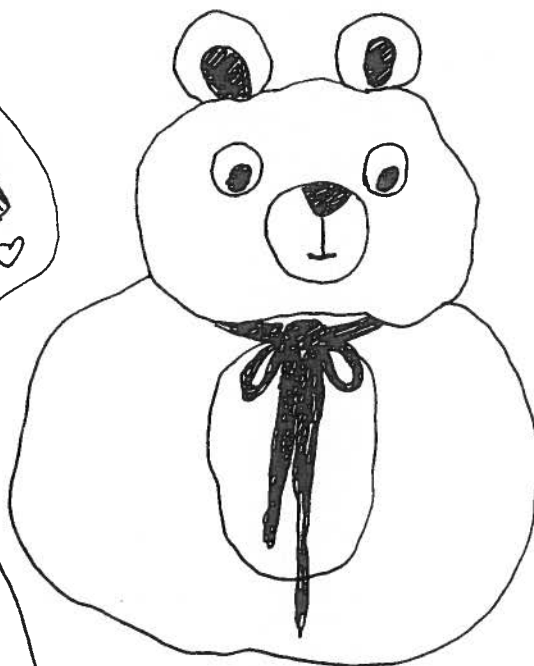
Nammineq ujaqqat misissorlugit isumassarsiorit.

# Sten

Materialer:

- Sten
- Stærk lim
- Farver (acryl)
- Pensler

Kig selv på stenene, og find på motiver.



Immap naasua  
pannakoq

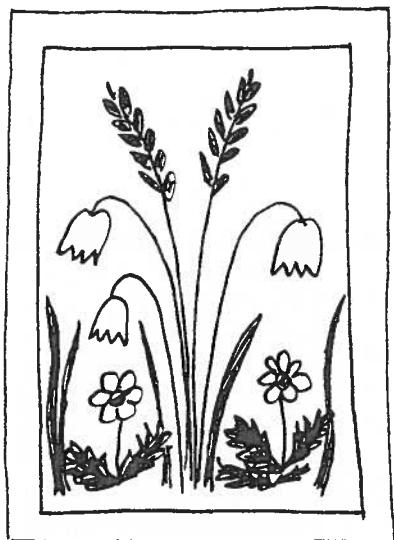
Tørret tang

Sten

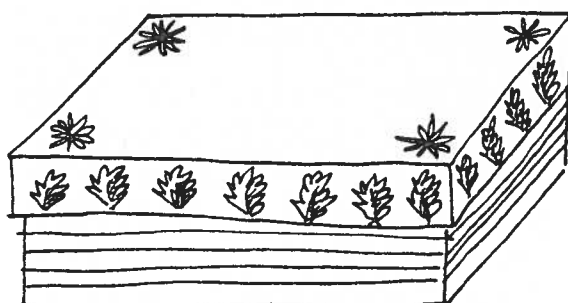
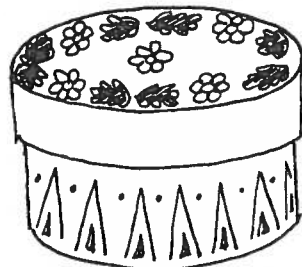
Ujaqqat

Naasut naqillugit panertitat

Pressede planter



Lave billeder  
Assilialiaralugit

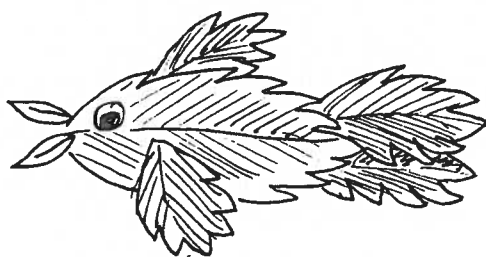


Qillertuusanut karsiaqqanulluunniit  
pinnersaasiaralugit.

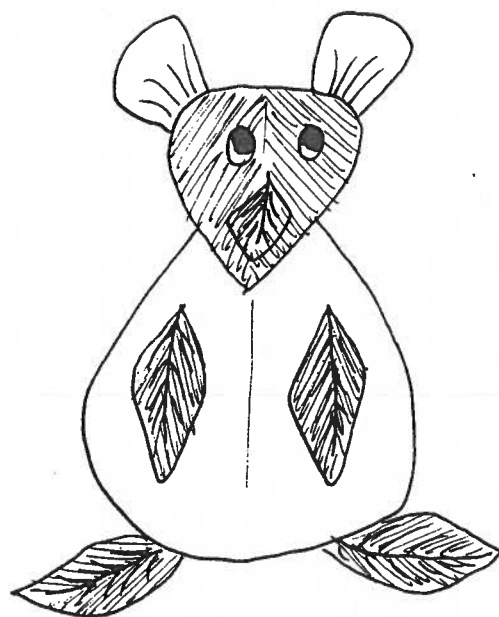
Pynt på æsker eller dåser.



Lave kunst  
Eqqumiitsuliaralugit



Aalisagaq  
Fisk



Teriaq  
Mus

## Qeqqussat assilialiaralugit

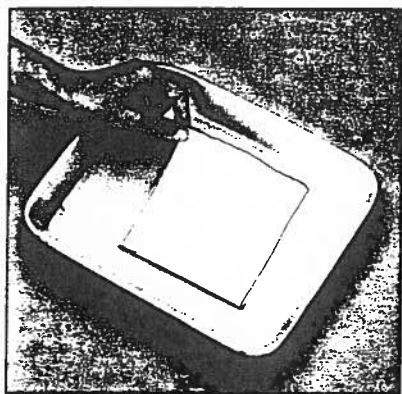
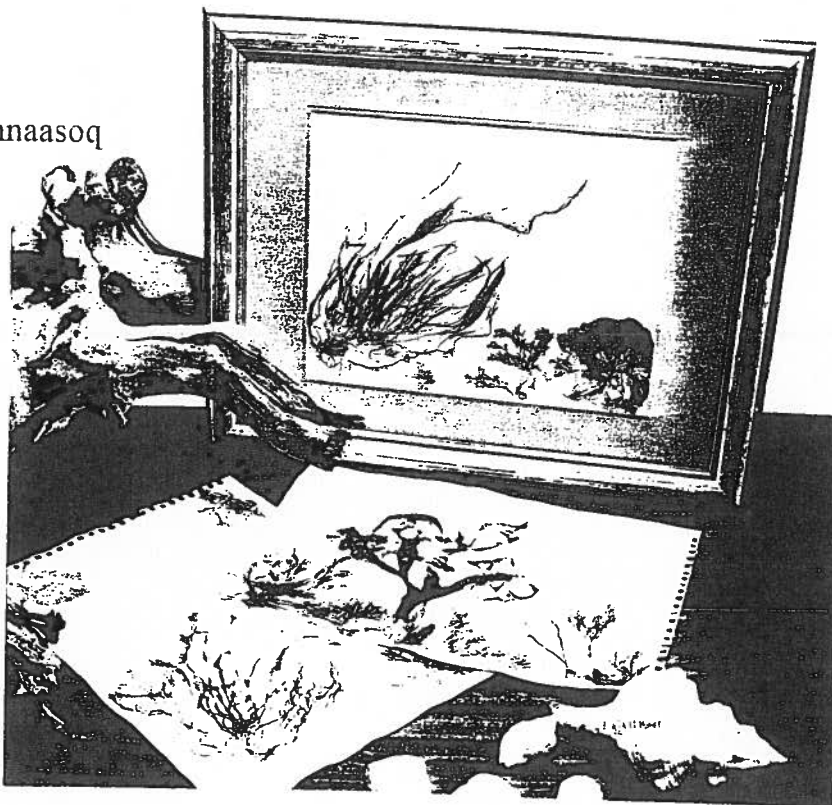
## Tangbilleder

### Atortussatit:

Skåleq imlt. qattaq  
Pappiala imermik milluaasinnaasoq  
(akvarelpapir)  
Qeqqussat  
Mattutissiaq (gaze)  
Avisikut

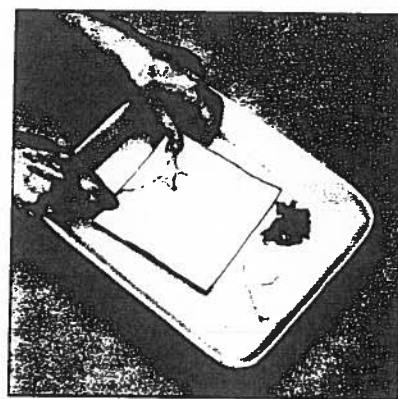
### Materialer:

En skål eller en spand  
Papir der kan suge vand  
Akvarelpapir  
Tang  
Gazebind  
Gamle aviser



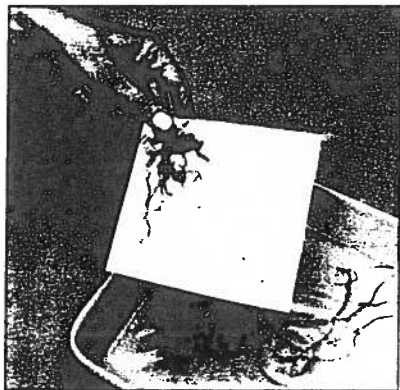
1. Qattaq imermik immeruk. Pappiala imermut misuguk.

1. Kom vand i en spand vand. Dyp papiret i vandet.



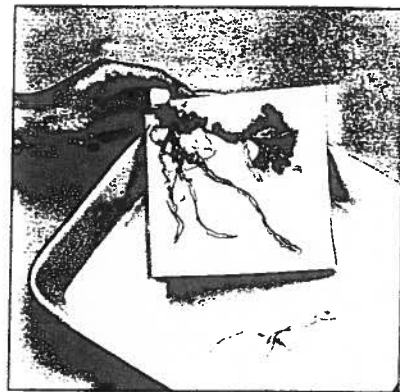
2. Qeqqussamik piukkussannik tigusigit. Qeqquaq imermi siaartiguk. Assannik siaruarteruk.

2. Tag tang som du synes ser pænt ud. Bred tangen ud i vandet. Spred tangen ud med fingrene mens den flyder.



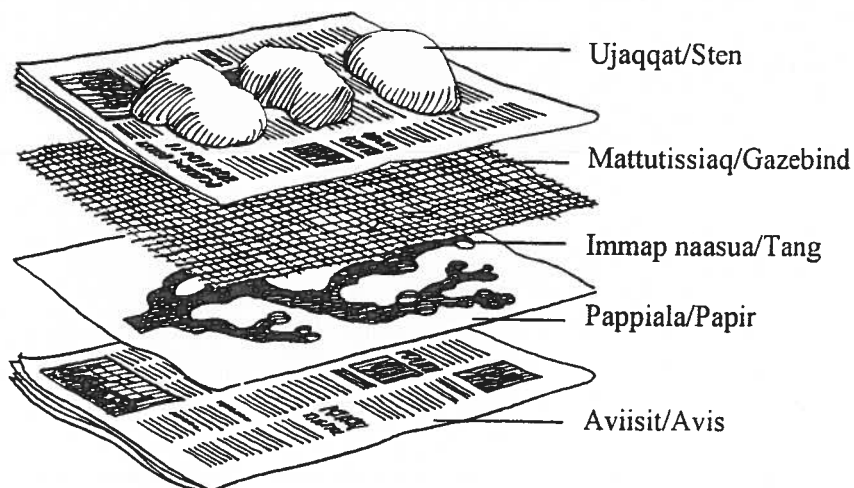
3. Mianersorlutit pappiala imermit qaqiguk imerlu kuutsillugu. Kullunnik qeqquaq nakkartinnaveersaaruk.

3. Løft forsigtigt papiret op af vandet og lad vandet løbe af. Hold fast i tangen med tommelfingrene.



4. Qeqqussat ilaartukkit kusertillugulu. Pappiala eqiterpat inermut misoqqiinnassavat. Mattutissiamik qalleriarlugu aviisinik qallissavat. Panersikkit.

4. Gentag med mere tang og lad vandet løbe af. Hvis papiret krøller, kan du gøre det vådt igen. Læg gazebind over tangen, så det ikke klistrer fast til aviserne. Læg det i let pres under en stak aviser og lad det tørre.



## Origami karseeqqat

Kinamiut karseeralioriaasiat malillugu pertiterisinnaavusi. Karseeqqat iluleriissinnaapput. Qanoq angitigisunik karseeralior-sinnaavisi?

Imlt. qanoq mikitigisunik?

Issoqqaarissunik pappialaateqassaasi.

Titartakkat siulliit tallimat takutippaat qanoq pappialat pertiterneqassanersut - qullussorneqassanersut.

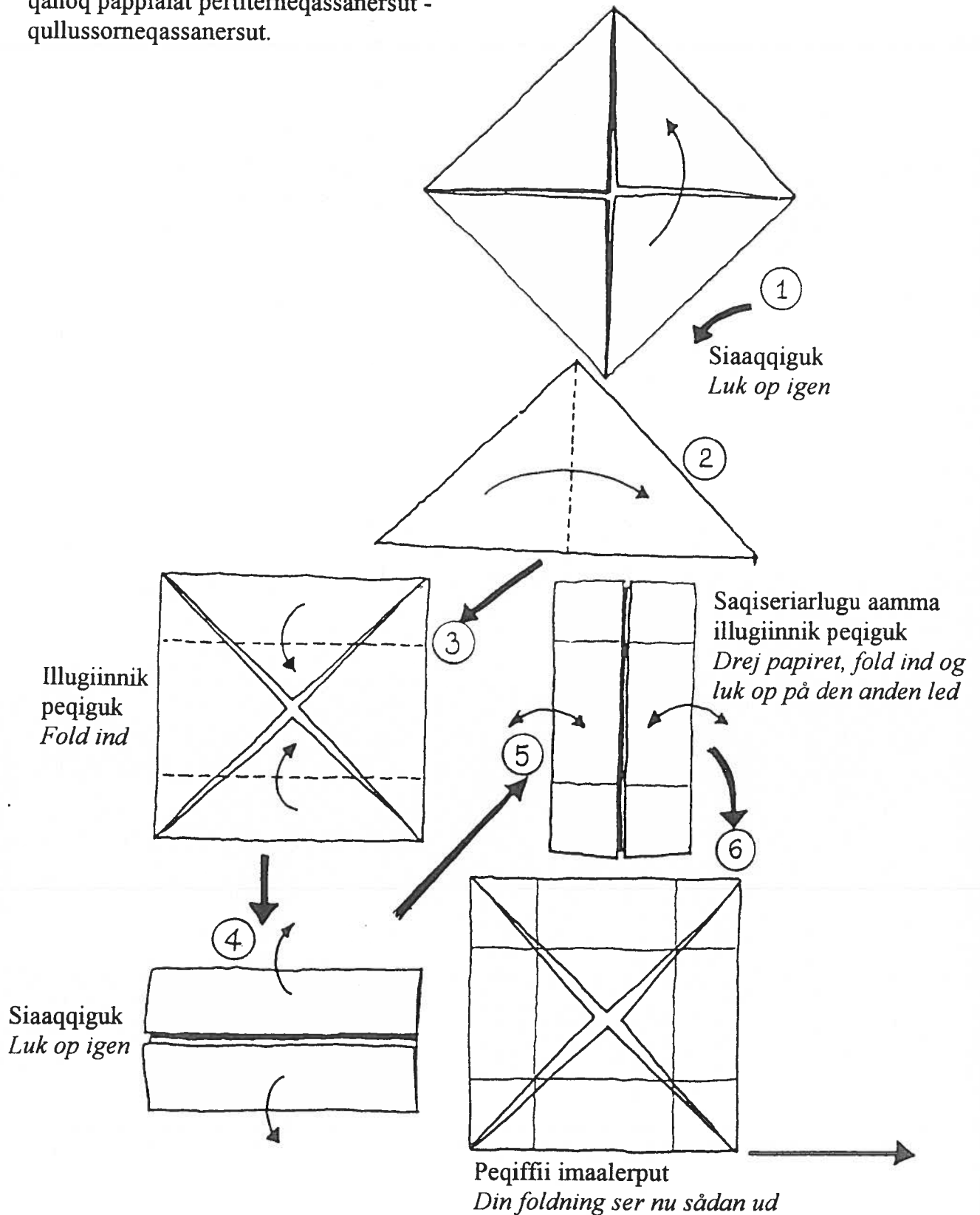
## Origami æske

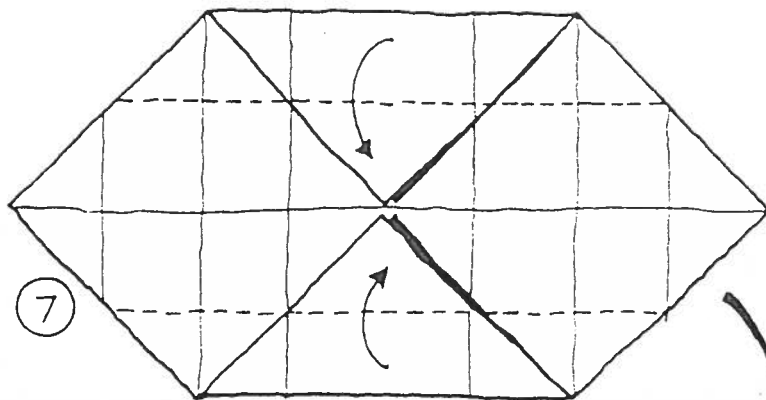
I kan folde kinesiske æsker. Det er æsker, som kan ligge inde i hinanden. Hvor stor en æske kan I lave?

Eller - hvor lille?

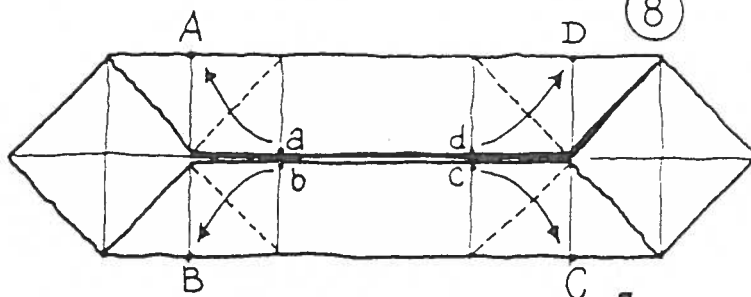
I skal bruge kvadratisk papir.

De fem første tegninger viser, hvordan papiret får de foldninger, som skal bruges.

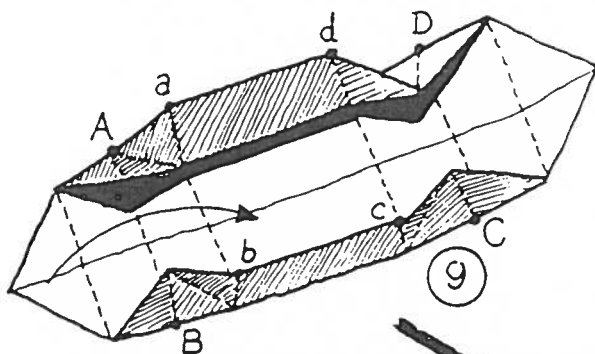




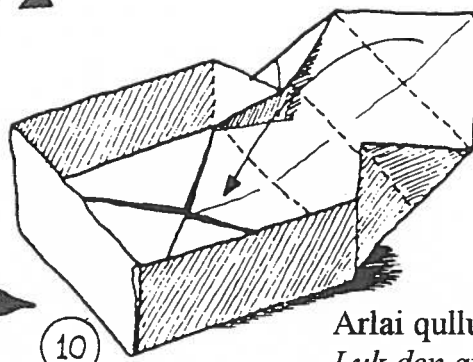
Isui sanimut siaakkit -  
sinarsuilu peqinnikut  
ilummut peqqqillugit  
*Luk to flapper op - og  
fold siderne ind*



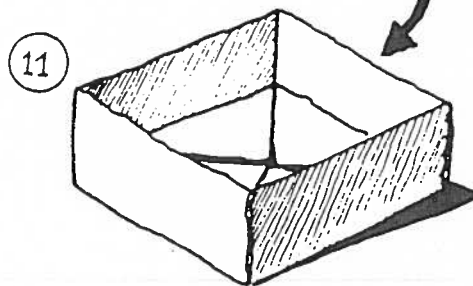
Qulluguk A a-lu attuut-  
lugit - B b-lu il.il.  
*Luk sammen så A og a  
mødes - så D og d mødes  
osv*



Sinarsui qullukkit  
*Luk siden ned*



Arlai qullukkit  
*Luk den anden side ned*



Karseeqqap naqqa pappialap ilivitsup qas-  
serarterutigaa?  
Pappialamik issoqqaarissuunngitsumik kar-  
seeraliorsinnaavit?  
- Misiliguk!  
Karseeqqat matuliorsinnaavigit?

Hvor stor en del er æskens bund af hele  
papiret?  
Kan du lave en æske, hvis papiret ikke er  
kvadratisk?  
- Prøv!  
Kan du lave låg til æskerne?



## Siunissaq/Isiginnaagassiaq

**Siunnersutitut suleriaasissamut siunnersuut:**

Atuartut suleqatigiinnut agguarneqassapput. Suleqatigiit immikkut isiginnaarusiassaminik tunineqassapput. Ilusiliinermut, atortulersormermut allanullu tunngatillugu atuartut nammineersinnaassusilerneqassapput. Periarfissat isumassarsiffiusinnaasut aallarniutaasinnaasullu ataatsimut oqallisigineqassapput.

Siunertaavoq soorlu ukiut 25-50 siunissamut atuartut eqqarsarnissaat takorluuinissaallu.

Isiginnaagassiat suleqatigiit sungiusareerpatigit atuaqatinut takutinneqassapput.

## Fremtidsspil/Rollespil

**Forslag til, hvordan der kan arbejdes med oplæggene:**

Eleverne inddeles i grupper, og hver gruppe får et oplæg, som de skal skrive manuskript til. Giv eleverne frie hænder hvad angår opsætning, form, rekvisitter osv. En fællessnak om, hvilke muligheder, der findes, kan være inspirerende og igangsættende for grupperne.

Det er meningen, at eleverne skal tænke og fantasere sig fx 25-50 år frem i tiden. Efter at have øvet sig på deres roller, vises rollespillene for de andre grupper.

NIPILERSORNEQ

Qitik

MIME

Dramatisere

RAPPE  
Snakke

TARRAT

Skyggespil

Ussersorneq

Isiginmartitsineq

Digte

Spille

DANSE

Synge

Taallat NAGGATEQATIGIIAT

### Suliassiissut 1: Ilaqutariit ataatsit

Nereqatigiinneq, iisartakkat assigiinngitsunik qalipaattillit, nerriveqanngilaq, ilaqutariit innuttai akisaasarsuarnut inimi siammarsimasuni issiapput nalallutilluunniit, meeqqat issartakkanik qaqqulupput, mamaat naamagittaalliutigineqarpoq, qaqqulunneq perorsarnerlussimanageruvoq. Inersimasut meeqqat oqaluuppaat qanoq inuulluartaartiginerminnik. Tamarmik immikkut qarasaasiaqarput. Soqutigisaqanngissuseq, qasunassuseq, atorluaannginneq, pisarissersuuteqannginneq, ...kisianni arlaannik tupaallannartumik pisoqariataarpoq?????

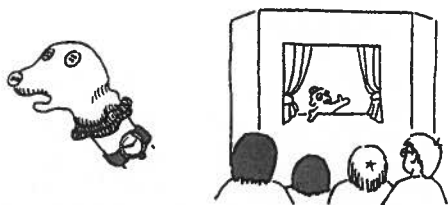
### Oplæg 1: En familie

Spisesituation, piller i forskellige farver, ingen borde, familiemedlemmerne sidder eller ligger på store puder spredt i lokalet, børnene gnasker på pillerne, brokker sig over smagen, det er uopdraget at gnaske. De voksne fortæller børnene, hvor godt de har det. Hver sit fjernsyn/computer. Ligegyldighed, kedsomhed, ingen nydelse, intet besvær, ...men så sker der pludselig noget overraskende???????????

### Suliassiissut 2: Sunngiffik

Ilaqutariit illuminni teknologiskioqisumi innuttat tarmarmik immikkut qarasaasiamik saavani ilorrisimaarujoorput. Sarfaaruppoq. Siullermik tupattorujussuupput, taartumi satsipput, ataaseq naneruutiminernik nassaarpoq, inersimasut "qanga ullut nuannersut" oqaluttuarilerpaat.

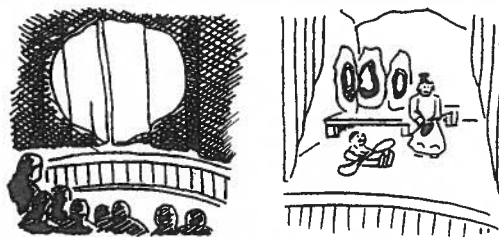
Meeqqat tusakkatsik qanoq isumaqarfigaat??



### Oplæg 2: Fritid

Familien hygger sig med hver sin skærm i deres teknologiske hjem. Der kommer strømsvigt. Først bliver de meget forskrækkede, famler rundt i mørke, en finder et par lysestumper, de sætter sig rundt om lyset, og de voksne begynder at fortælle om "de gode, gamle dage".

Hvad synes børnene om det, de hører????



### Suliassiissut 3: Qitornartaarneq

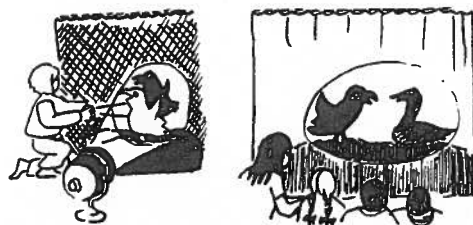
Uisoq nuliaasorlu qitornartaartarfimmit inniminniiffissat misissorujoorpaat, meeqqamik inniminniiniarput. Assortuutigilerpaat kina assignerussagaa, isaasa qalipaatisai, angissusissaa il.il. Naggataatigut isumaqati-giissuteqarput. Uiusup qitornartaartarfik toortaaginnarluni attaveqarfigaakineqarlu-nilu taamakku nioqputaajunnaarsimasut.

Aallaqqaataaniit aallartipput!!!



### Oplæg 3: Fødsel

Manden og konen ser i kataloget fra ynglecen-tralen, de skal have bestilt sig et barn. De kommer op at skændes om, hvem det skal ligne, øjenfarve, størrelse osv. Til sidst bliver de enige om et kompromis. Manden taster ind på centralen og får besked tilbage, at den slags er gået ud af produktion. De starter forfra!!!



Sammisassat assignngitsut aallaavigalugit isiginnaagassianik arlalinnik suliagaritsi:

Ilaqutariit, innusuttut utoqqaallu akornanni pissutsit, atuarfik, sunngiffik, nukissaq, neri-sassat, atisat, mutiuneq, nipilersuutit, sor-sunneq, sininneq, nakorsaatit, ikinngutigii-neq, mingutsitsineq, pinngortitaq, alikkuser-suineq, sulineq, angallanneq, avataarsuali-arneq, robottit, uumasut, timmissat, aalisak-kat, inunngorneq, toqu, upperisat, politiit, sakkutooqarneq allallu.



Lav selv flere oplæg ud fra forskellige temaer:

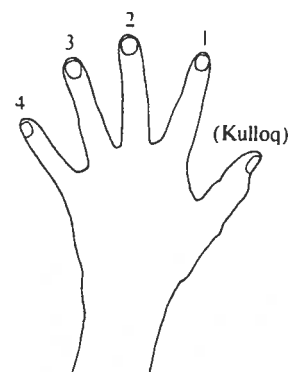
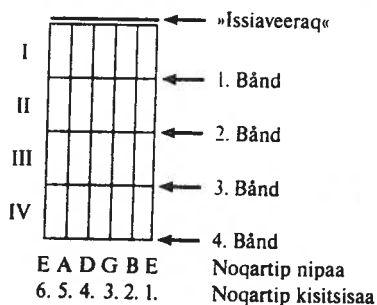
Familie, generationskløft, skole, fritid, energi, mad, tøj, mode, musik, krig, fred, søvn, medicin, kammeratskab, forurening, natur, underholdning, arbejde, trafik, rumfart, robotter, dyr, fugle, fisk, fødsel, død, religion, politi, militær m.v.



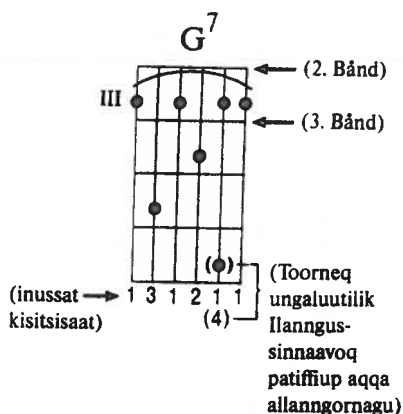
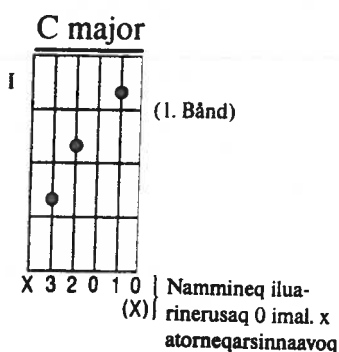
## Guitar

1. Titarnerit ammukaartut tassa noqartit.
2. Titarnerit sanimukaartut tassa savimineeqqat. (Bånd)
3. Tornerit tassa inussat inissisimernerat. (Toorneq ungaluutip iluaniittoq tassa ilanngunneqarsinnaasoq)
4. Kisitsisit nalunaarpaat inussat sorliit atornerqarnersut.
5. "0" isumaqarpoq noqarteq inussamik naqinneqarani kukkilanneqasasoq.
6. "X" isumaqarpoq noqarteq nipeqassanngitsoq.
7. Romamiut kisitsisaata tikip (nr. 1) sumi inissisimanissaa takutippaa. Titarnerlu silittoq tassa guitarip "issiaveeraa".
8. Titarneq qaarajuttoq noqartit marluk imaluunniit noqartit arlallit qulaallugit titaqqasoq isumaqarpoq inussap ataatsip naqeqqagai marluk arlallilluunniit.

### TUNNGAVIUSUMIK NALUNAARSUUT



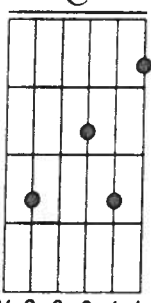
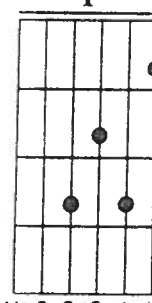
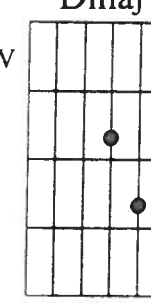
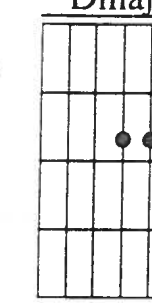
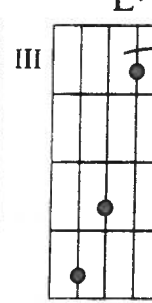
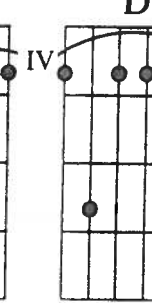
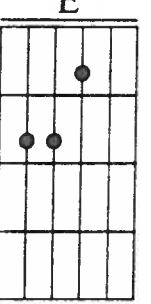
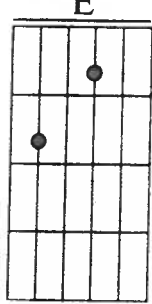
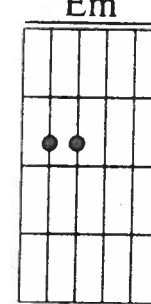
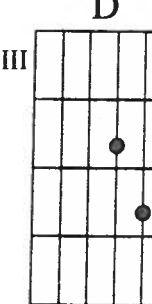
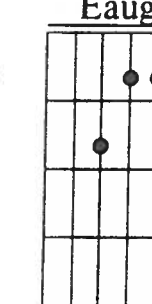
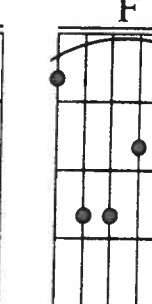
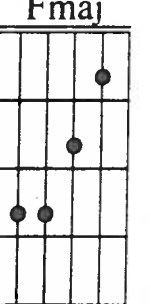
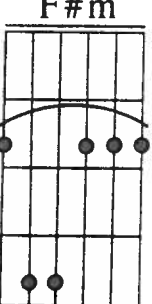
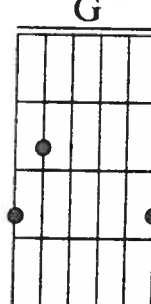
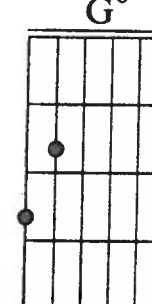
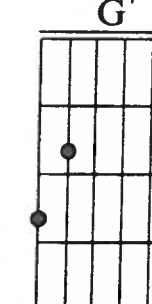
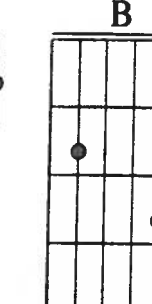
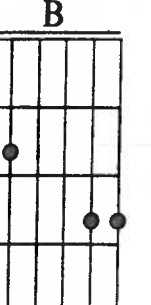
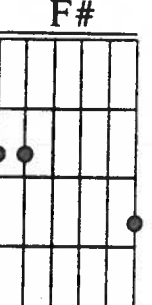
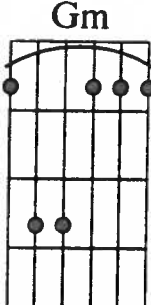
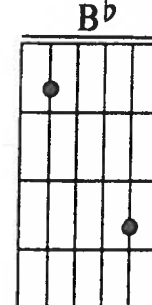
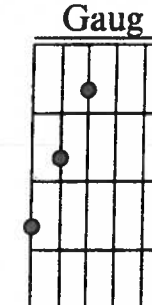
Assammi saamerlermi  
inussat kisitsisilersornerat



## Guitar

1. De lodrette streger er guitarstrenge.
2. De vandrette streger er guitar-båndene.
3. Prikkerne viser fingrenes placering. (Prikker inde i parenteser kan udelades)
4. Tallene viser, hvilke fingre der skal bruges.
5. "0" betyder, at strengen skal slås an.
6. "X" betyder, at strengen ikke skal slås an.
7. Romertallene viser pegefingrernes (nr. 1) placering. Den tynde streg er guitarens "stol".
8. Den buede streg, der er tegnet over to eller flere strenge betyder, at strengene skal trykkes ned af én finger.

<p><b>A<sup>b</sup></b></p> <p>1 3 4 2 1 X</p>	<p><b>A</b></p> <p>0 0 1 2 3 0</p>	<p><b>A<sup>7</sup></b></p> <p>0 0 1 0 3 0</p>	<p><b>A<sup>7</sup> sus<sup>4</sup></b></p> <p>0 0 1 0 3 4</p>	<p><b>Am</b></p> <p>0 0 1 2 3 0</p>	<p><b>Am<sup>7</sup></b></p> <p>0 0 2 0 1 0</p>
<p><b>Am</b> <b>G</b></p> <p>4 0 2 3 1 0</p>	<p><b>Am<sup>9</sup></b></p> <p>0 0 1 2 0 0</p>	<p><b>Amaj<sup>7</sup></b></p> <p>X 0 2 1 3 0</p>	<p><b>Amaj<sup>7</sup></b> <b>E</b></p> <p>0 0 2 1 3 0</p>	<p><b>B<sup>b</sup></b></p> <p>X 1 2 3 4 1</p>	<p><b>B</b></p> <p>1 1 2 3 4 1</p>
<p><b>B<sup>7</sup></b></p> <p>1 1 3 1 4 1</p>	<p><b>Bm</b></p> <p>1 1 3 4 2 1</p>	<p><b>C</b></p> <p>3 4 2 0 1 0</p>	<p><b>C<sup>7</sup></b></p> <p>0 3 2 4 1 0</p>	<p><b>C<sup>9</sup></b> <b>B</b></p> <p>X 2 0 0 1 0</p>	<p><b>Cmaj<sup>7</sup></b></p> <p>3 4 2 0 0 0</p>
<p><b>Cm</b></p> <p>1 1 4 3 2 1</p>	<p><b>C#m</b></p> <p>1 1 3 4 2 1</p>	<p><b>D</b></p> <p>X 0 0 1 3 2</p>	<p><b>D<sup>7</sup></b></p> <p>X 0 0 2 1 3</p>	<p><b>D<sup>9</sup></b></p> <p>X 0 0 1 3 0</p>	<p><b>Dm</b></p> <p>X 0 0 2 3 1</p>

<u>Dm</u> C  X 3 0 2 4 1	<u>Dm</u> F  X 0 3 2 4 1	<u>Dmaj</u> <sup>7</sup>  X 0 0 2 3 1	<u>Dmaj</u> <sup>9</sup>  X 0 0 1 2 0	<u>E<sup>b</sup></u>  X 4 3 1 2 1	<u>E<sup>b</sup>9</u> D  1 3 1 1 2 1
<u>E</u>  0 2 3 1 0 0	<u>E</u> <sup>7</sup>  0 2 1 0 0 0	<u>Em</u>  0 2 3 0 0 0	<u>Em</u> D  0 0 0 2 3 1	<u>Eaug</u>  0 X 3 1 2 0	<u>F</u>  1 3 4 2 1 1
<u>Fmaj</u> <sup>7</sup>  X 3 4 2 1 0	<u>F#m</u>  1 3 4 1 1 1	<u>G</u>  2 1 0 0 0 4	<u>G</u> <sup>6</sup>  2 1 0 0 0 0	<u>G</u> <sup>7</sup>  3 2 0 0 0 1	<u>G</u> <sup>7</sup> B  X 2 0 0 3 1
<u>G</u> B  X 1 0 0 3 4	<u>G</u> F#  1 2 0 0 0 4	<u>Gm</u>  1 3 4 1 1 1	<u>Gm</u> B <sup>b</sup>  X 1 0 0 3 0	<u>Gaug</u>  3 2 1 0 0 4	

# Nuanneq niperput

G

Nuanneq niperput

D7

annisissaqaarput,

G

tulleriilluta erinarsussagatta,

D7

taavalu maanna erinannguarmik

G

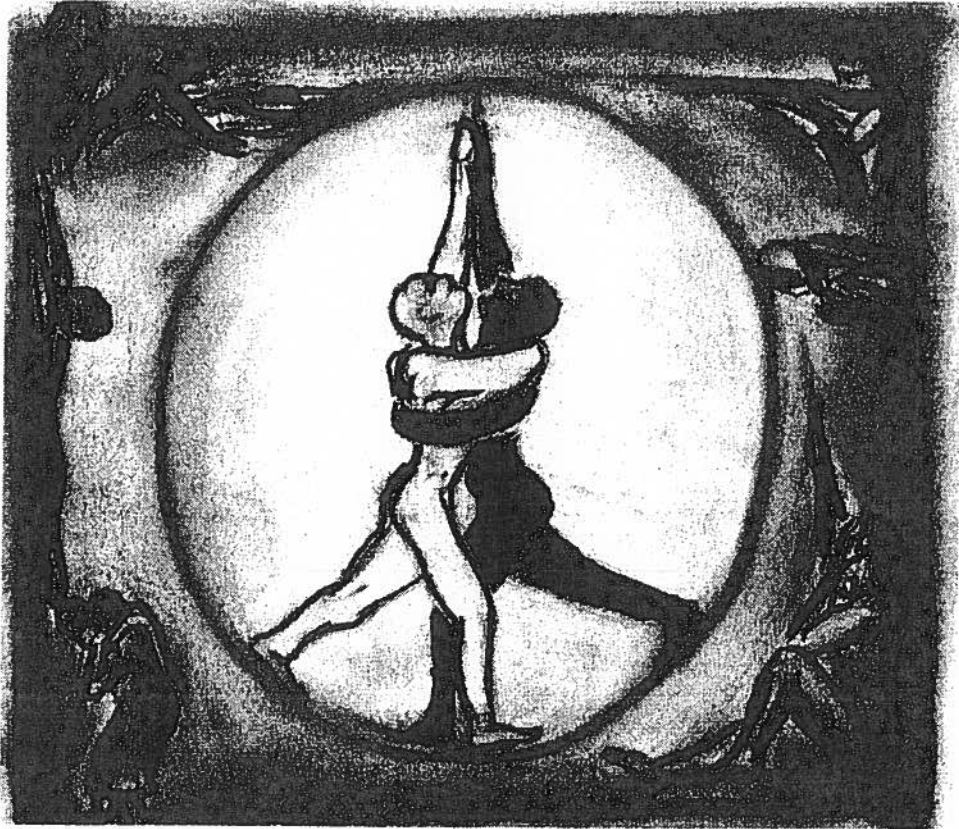
appissilaarlanga, aat,

G DG

:/ jo laj la.... /:

*Erinniortoq: Lappit erinaataat*

*Taalliortoq: Efraim Kristiansen*



## Qaallorimmi illinersiorata

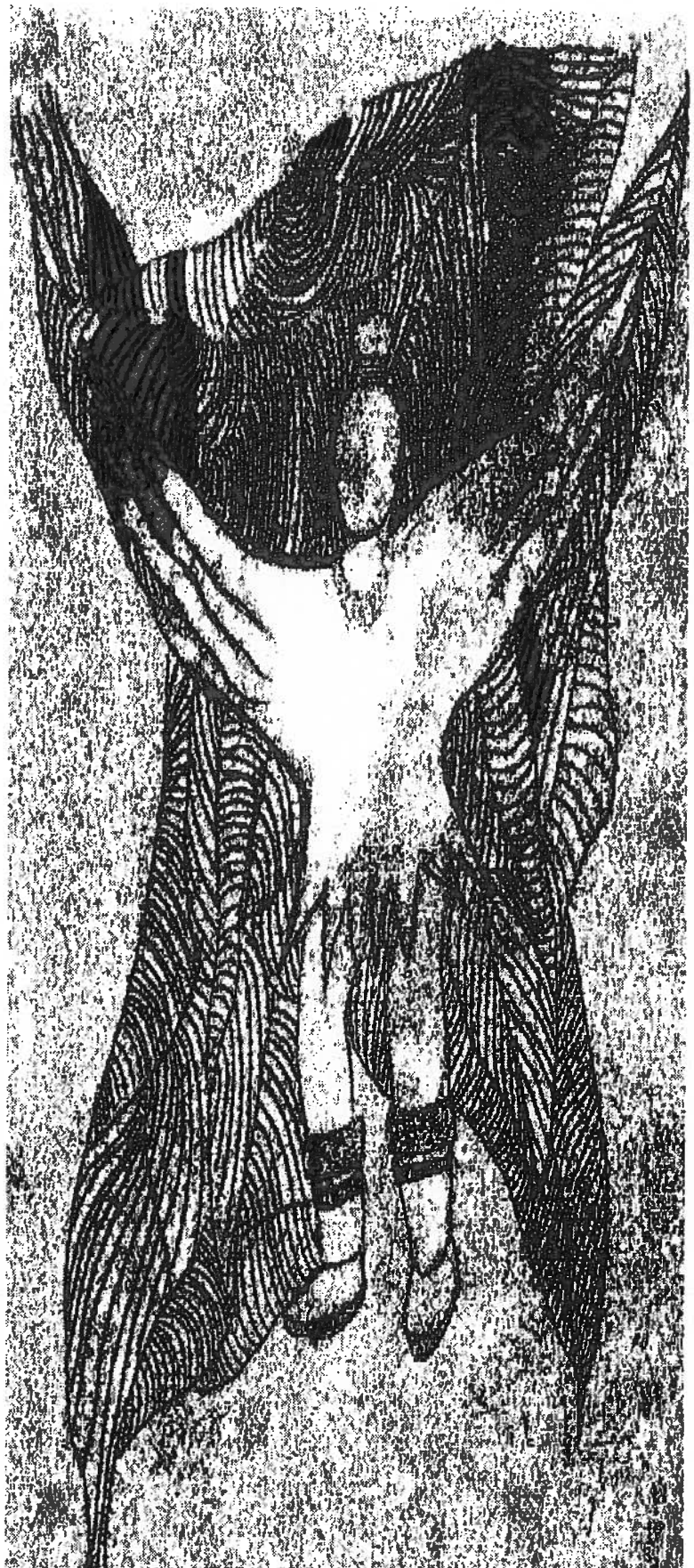
G C F  
Illoqarfittaarsuaq  
Dm G  
qamunga iserlugu  
C F  
aniserfissaanngilaq  
Dm G  
matua matullugu  
F G  
iggavimmi pullataavoq  
C Em  
erngutsip torlua  
F  
milluaavoq  
G C G  
pisoqarpoq eqqumiitsunik

Igalaaq kilerporngaa  
mattutissaqanngilaq  
kissarsuut ulinngavoq  
qaammat naasimagami

nerrivimmut nippoqqaapput  
inuit tarningi  
pallinneq ajornaqaat  
nipissaanga...

Illoqarfittaarsuaq  
unnugu kiviguni  
tarneq kissavoq piga  
puitinniariuk!  
Naqqani ipiguma soqanngilaq  
naamivik  
qaavanut puigisa  
silaannaqarneraaq:

Aningaaq piviulluni  
tungujoq  
iminnarik  
qimmit taamani pigut  
anulerniarlugit!  
:/ Qaallorimmi illinersiorata  
nammineq  
pavunga ingerlasa  
pigiilluta.../:



*Erinniortoq: Per Berthelsen*

*Taalliortoq: Malik Høegh*

## Nipaannerup anersaava

F Bb C F  
Misigisaq nuannaqaaq ilumut takorloornaqaaq.

C F  
Nunarsuaq kusanaqaaq ilumut nukittornaqaaq.

Bb C F  
Inuunera nuannersoq ilissinnut takutillara,

C F  
neriullungami siunissamut paasillugu inuussasusi.

F C F  
Nipaannerup anersaava illit pigiuassavat,

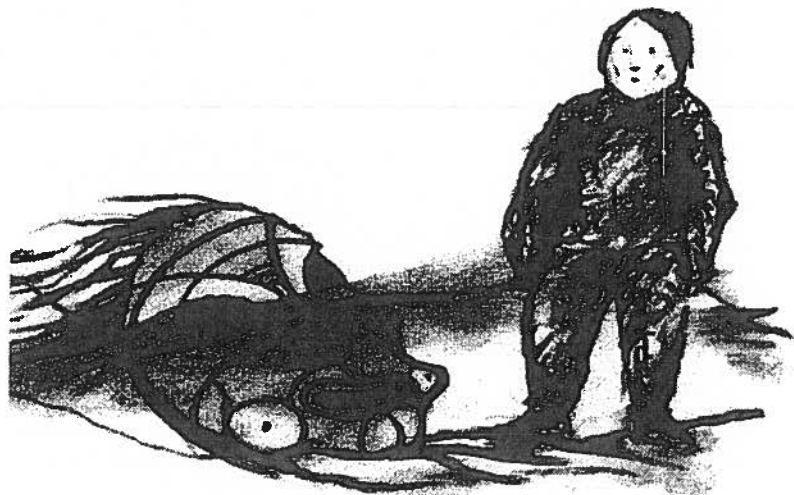
C7  
taassumami inuunerit

F  
siunissamut ilagissavaa.

Asaneqarnerup nipaa uatsinnut tutsiuttartoq,  
qujalluta atorparput neriunnermik nipeqarmat-aa.  
Aanaanaga ataataga qujavugut pereersunut,  
inuunissimi nuannersup inernerit aajuku.  
Nipaannerup anersaava illit pigiuassavat.  
Taassumami inuunerit siunissamut ilagissavaa.

F C F  
Aanaanaga ataataga qujavugut pereersunut,  
C7 F  
inuunissimi nuannersup inernerit aajuku.  
A la du daj...  
Nipaannerup anersaava illit pigiuassavat.  
Taassumami inuunerit siunissamut ilagissavaa.  
A la du laj...

*Erinniortoq: Rasmus Lyberth*  
*Taalliortoq: Rasmus Lyberth*





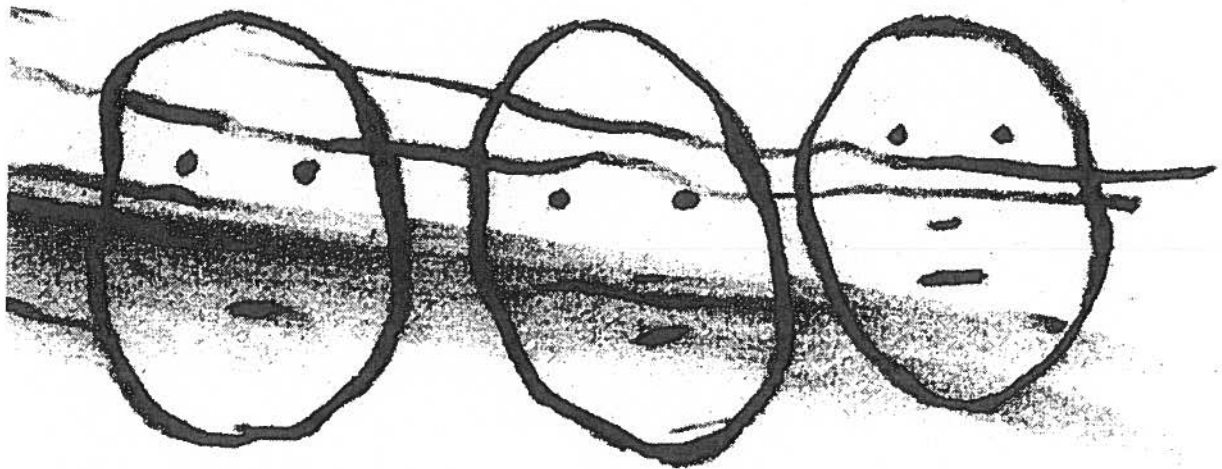
# Soraluannguit

C      Dm      G      C  
Asasat inequnartut soraluannguit  
Dm      G      C  
maqaasileraangassimi,  
Dm      G      C G      Am  
pissusersi asanartoq eqqaallugu  
Dm      G7      C  
pilluarlunga misigisarama.

Ulloq tamaat aneersimallusi  
pinnguarluarsimallusi,  
kammalaateqqasi eqqartorisi  
anaanassi innartittarmasi.

Unnukkut sinittusi alakkarlusi  
apaanngitsoorneq ila saperpassi,  
itingajattutut nimaarlusi pikittusi  
inequttarnera sapingajappara.

*Erinniortoq: Leo Rosing*  
*Taalliortoq: Leo Rosing*



# Timmissatut ilillunga

C Dm F G  
Qarsutut ilillunga, aarsaalaarniarpunga  
C Dm F G  
timmissatut ilillunga, angalaarniarpunga  
F G C G/B Am  
Silarsuaq angeqisoq, avatangiiseq  
C/G F G C - G  
pituttugaananga takuniarpara  
F G C G/B Am  
qilassuaq tungutsorik qulangiiseq  
C/G F G G C  
tikilluguli ornilaarniarpara

Inuunera titartagaavoq, qalipaateqaqisoq.  
Tarniga ilaartugaavoq, kimillannertaqaqisoq.  
Qungujummik anniaat ulissugaavoq  
kusanartutut isikkoqarluni,  
ilunnili ikersuara ajugaavoq,  
puigorneq ajornavilluni

laa la lai la la...  
la la lai...

G F G C G/B Am  
inuulluaqqulassilu ikinngutikka  
C/G F G C  
qamanna pisumik qutsavigalusi.  
C7 F G C G/B Am  
Aanngaruma imaangilaq puigorikka  
C/G F G C G  
nuanningaartut tunniussimasasi,  
F G C G/B Am  
neriuttuortalu nanissagikka,  
C/G F G C  
uannut illiniliorsimasasi.



*Erinniortoq: Per Berthelsen*  
*Taalliortoq: Per Berthelsen*

# Aj-ja-ja

Folkemelodi

C C/e G7 C C 7/e F 7/a C



Ung har jeg væ- ret, så dej- lig og trind, aj - ja, aj - ja - ja,

C G/h C F/a G/h C C 7/e G7 C



o - ver a - no - rak - ken en glin - sen - de hår - top. Aj - ja, aj - ja - ja.

1. Ung har jeg været, så dejlig og trind,  
*aj-ja, aj-ja-ja,*  
over anorakken en glinsende hårtop.  
*Aj-ja, aj-ja-ja.*
2. Da jeg den stolteste storfanger så,  
*aj-ja, aj-ja-ja,*  
tabte jeg mit hjerte til ham med det samme.  
*Aj-ja, aj-ja-ja.*
3. Brylluppet stod førend sommeren kom,  
*aj-ja, aj-ja-ja,*  
og vi fik en søn inden året var omme.  
*Aj-ja, aj-ja-ja.*
4. Før vores søn voksede op og blev stor,  
*aj-ja, aj-ja-ja,*  
druknede hans far, han faldt ud af kajakken.  
*Aj-ja, aj-ja-ja.*
5. Jeg måtte slide for mig og min søn,  
*aj-ja, aj-ja-ja,*  
indtil han nu endelig kan gøre nytte.  
*Aj-ja, aj-ja-ja.*
6. Nu kan jeg atter til kaffemik gå;  
*aj-ja, aj-ja-ja,*  
der er ikke noget, der feder så dejligt!  
*Aj-ja, aj-ja-ja.*
7. Men når jeg har det så godt og så fedt,  
*aj-ja, aj-ja-ja,*  
ender det nok med, mine skindbukser revner.  
*Aj-ja, aj-ja-ja.*



Augo Lynge, oversat af Sigurd Haugland

# Den sømand han må lide

1. Den sø - mand han må li - de langt me - re ondt end godt, godt, godt, den sø - mand, han må li - de langt me - re ondt end godt; be - skjøj - ter - ne han tæ - rer, de gli - der ned så småt, - hej, kom - fal - de - ra, hur - ra! de gli - der ned så småt.

C  
Den sømand han må lide  
G7 C G  
langt mere ondt end godt, godt, godt.  
C

Den sømand han må lide  
G7 C G  
langt mere ondt end godt,  
F  
beskøjterne han tærer,  
F C

de glider ned så småt,  
A Dm G C  
hej, komfaldera hurra!  
C G7 C  
de glider ned så småt

Men kommer han til syden,  
han drikker vin med mer, mer, mer.  
Men kommer han til syden,  
han drikker vin med mer,  
og spiser af de frugter,  
som bonden aldrig ser.  
Hej, komfaldera hurra!  
som bonden aldrig ser.

Tekst : Adolph Recke  
Musik : Trad.

Men hører han derude,  
hans moder lider ondt, ondt, ondt.  
Men hører han derude,  
hans moder lider ondt,  
Da letter han sit anker  
og drejer skuden rundt  
hej, komfaldera hurra!  
og drejer skuden rundt.

Og med det samme letter  
han på sin blanke hat, hat, hat.  
Og med det samme letter  
han på sin blanke hat  
og siger hver skøn jomfru  
så mangel en god nat,  
hej, komfaldera hurra!  
så mangel en god nat.

